

$$84(2=632.1)$$

B 386

БРОНТОЙ
Бедюров

ЧАСЫ НА СЛОН

ЭРДИННЕЛҮ

କାଳାକାଳାକାଳ

КОНТРОЛЬНЫЙ ЛИСТОК
СРОКОВ ВОЗВРАТА

КНИГА ДОЛЖНА БЫТЬ
ВОЗВРАЩЕНА НЕ ПОЗДНЕЕ
УКАЗАННОГО ЗДЕСЬ СРОКА

Колич. пред. выдач

3 ТМО 1 млн. З. 114—84

35

БРОНТОЙ БЕДЮРОВ

ЭРЖИНЕЛҮ ЭЛ

ҮЛГЕРЛЕР

АЛТАЙДЫҢ БИЧИК
ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БОЛУГИ 1988

84(1-Алт)-5

С (Алт.)

Б 386

Рецензенты: П. Самык, А. Адаров

541 ✓

Горно-Алтайская
областная библиотека
им. М. И. Калнина

Бедюров Б. Я.

Б 38 Сокровенная страна: Стихи. — Горно-Алтайск: Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, 1988. — 176 с.

Бу ўлгерлик јуунтыга автор 1963 јылдағ ала жирме жыл ажыра чўмдеген ўлгерлерин кийидирген. Олордың кўп жаны турулгак ёйинде јуунтыларга кирилбей арткан. Ўлгерлер поэттинг элбек телекей кўрўзин, тёрёлин ле улусты сўёчи жайалтазынынг от-калапту эрчимин керелает.

Б 4702070000—030
М 138 (03) 88 74—88

© Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, 1988

«ТЕЛЕКЕИЛЕ ЖОЛ БАРАТ...»

Бүгүнги ёй, бүгүнги күн — жаркынду Іанырта Төзөштинг, Революцияның ёйи, улу Октябрьдың чындык төзөлгөлөри ойто жүрүмде орынкытырылып жаранганы ла чечектегени. Жаң да, жаш та жайалталу бичичилердин столында жаткан, турултактургак юйинде чүмделген ачык-ярык, ак санаала бичилген ўлгерлер, тууылар, повесттер, романдар эмди журналдарда, бичик басмаларда улам сайын жаралып, ончо кычыраачыларды сүүндирет.

«Эрінелү эл» деп жуунтыга Бронтой Бедюровтың жирме жылга шыдар чүмдеген ўлгерлери кирди. Бу ўлгерлердин көп жаңы эртеги жуунтыларга кирбей калган. Олордың чүмделген эп-сүмези, кеп-кебедели ол туштагы ёйлөрдө ченелте кептү, новаторлык ууламжылу, эски темаларды жанырта көдүрер амадулу болгон. Солун уйгаштыру рифмалар, прозалап бичилген ўлгерлер, жаңы алтай жиит кижинынг — ўлгерчининг ле бичичининг, от-жалбыш патриот ло гражданиннинг күр-көгүсте айлаткан санаа-шүүлтелери, кызу сананыштары, көбөрми, омок айдыныштары, сүреен элбек историялык ла интеллектуал жилбүлери ол тушта ёйлөрдөгү поэзияның жаңжыгулу кемине эптешпей ле келишпей турғандый билдирген... Ол тушта бистинг текши көгүс жүрүмис көнгип, элбегелек болгон...

Же эмди жанырта төзөш, революция. Жанырту, жаңы шүүлте, төзөлмөлөр, жанылу баштағайлар күнинен күнгө там ла элбейт, там ла жүрөгисти сүүндирет, көбөркөдөт. Шак онын учун бу жуунты жанырта төзөштинг экпиндү толкузыла кычыраачыга келип жат. Улгерлер канча жылга күнделек дәптердинг (дневниктинг) страницаларына автор акту бойына, ак санаанынг, Алтай-төрөл

жерининг, ар-телекейдин алдына ак-чектен, ачык-жарыктан айдынган сөс, ўн, кожон-жангар болгон. Автор кайа көрббстөң тын-көгүсте санааларын бичиген, сүүнгенин, көбөрбөгөнин, бууныканын, поэзиялык куулгазын көрүлөрин ўзүк јоктоң чүмдеген, сөслө жураган. Акту бойына да айдынып бичиген болзо, арт-учында албаты-жонына айткан сөс деп, бу јуунты ўлгерден ўлгерге тизилип, бас-тыра бойынан учурьла жарт керелейт.

Онын 1981 јылда чыккан «Тенгерининг чакызы» деп јуунтызы бу жаны ўлгерлик дептерле бирлик болгоны жарт.

Бу бичик — лирикалык геройдың бйдö лö телкемде özüp барганы, Алтайдан аткарынып, ар-телекейле, ак-жарыктың ўстиле айланып јүрген ѡолсалымы, индери ле имдери, ырымы, көрүми, жанык-пас турумы.

Паслей Самык

Судур

Кан-Алтайдың түбинде
Каптыргалу кайа бар.
Ол кайаның кыбында
Ойгор судур бичик бар.

Судурды болсо куй ташта
Сугуп койгон чак тушта.
Какпак таштың койнында
Кал ўйенең ырада.

Тенкейген ол кайага
Тегин кижи чыкпайтан.
Теке кырлап баспайтан,
Мүркүт уя тартпайтан.

Күү тумандар кайаны
Курчап јадар — көс таппас.
Куулгазынду јаркыны
Куй ичиненг чалыбас.

Ол судурда ончозы —
Ойгорлыктың топчызы:
Орчылангының судазы,
Озогының танмазы,

Калыктардың каймырты,
Каандардың шакпырты,
Калганчы чак келери,
Кадын-Бийдинг белтири,

Кал ўйенинг катузы,
Jaш ўйенинг јарғызы,

*Орто ўйенинг олжозы —
Ол судурда ончозы.*

*Киним кескен алтайым,
Кирим јунган талайым,
Ӧзөр јолым-салымым,
Ӧдөр јажым-јайааным.*

*Күрчуп алтай албаты
Күйактанар түш келер, —
Күулгазын ном-судурды
Күүчүндадар эр бүдер.*

*Алтай юстин санаала
Айлаткыштап тартырап.
Ал-тайгалар сыртыла
Ак јаркынын учурттар.*

*Көс илинбес кайаны
Кöрийбейзин кёспөктөп —
Алтын судур јатканы
Ачыла түжер төрөлөп.*

*Сугуп койгон судурды
Суура тартып ол тудар.
Суузыны каткан сур јонды
Сугаргандый сургадар.*

*Алтайдың чын јайаанын
Албаты сезер, уккаҗын:
Калапты ѡдөр быйанын,
Кал ўйенинг јалбыжын.*

*...Кан-Алтайдың түбинде
Каптыргалу кайа бар.
Караачкы куй төринде
Кайкалду судур бичик бар.*

*МОСКВА, 1968 ж. —
ГОРНО-АЛТАЙСК, 1988 ж.*

Эртеги дептерлер:
«Jaш майманның јанары»
(1962–1967 jj.)

Уулан-јаштың јангары

Жүрүмнинг јолдоры чойилет алдымда.
Кажызыла меге баарга келижер?
Канатту амадуум кажызыла учар?
Жүткүген жүрекке кажызы једижер?

Кандый буудактар јолымда учураар?
Кандый салкындар шуургандап учурап?
Канчыйан јылдарды чалмадап тударым?
Канчазын кожонго таңмалап саларым?

Онызын эртелең айладып көрөргө,
Жолымды салымнаң озолоп ёдөргө
Судурчы санаалу бүтпеген эмейим,
Је слерге јастырбай мен айдып бергейим:

Жүрүмнинг каскакту тууларын ажарга,
Жүрүмнинг чакпынду сууларын кечерге
Коологон кожонгым канадымдый болор,
Женгүге кычырган амыргыдый болор.

КУЛАДЫ, 1962 ж.

Теректүдеги түн

Түжүне ойногон баштак көрүктин
Табыжы угулбай эмештен токтоды.
Түн, мөштөрдинг ўстүне жайылып,
Тайганы тымыдып уйкуга ороды.

Булутка көмүлген буурыл учарга
Буурзак карасу чёрчёгин куучындайт.
Же учар жалкуурып, чёрчёкти угарга,
Желбекен чилеп түлтүйип уйуктайды.

Озёктөн блаажып чыккан жыраалар
Орё таскылга кармадап јүткүжет.
Олорды салкын тескери жандырып,
Ойто түжүрип болбой тескинет.

Кујурга түшкен куулгазын тымыкка
Куран бүдүнбей, жыткарып, тындалайт.
Каарып калган кайалар унчукпайт,
Коштойын сындарда жүк конко шынгырайт.

Комузын алыш жылкычы ойноды,
Конуп жадала, одуда, жаныскан.
Коно тургулап калганын бу мөштөр
Комусты тындалап сеспей де калган.

КАРА-ТЕРЕКТУ, АВГУСТ, 1963 ж.

Јаскы јангар

Јас келип јат, келип јат,
Јас келип јат Алтайга!
Ар-бүткенди түймедин,
Агаш-ташты бир эдип,
Сүрлү тымык тууларга
Сүүнчи, јыргал келип јат.

Јас келип јат, келип јат,
Јас келип јат Алтайга.
Сыр-кожонғы мун башка,
Кырлар солун табышта.
Уйкузын чаккан јурттарга
Улу јыргал келип јат.

Удабас ла кеен, ару
Јаңы көктөр көрүнер.
Јаш јүректи чагылта
Удабас ла күүк эдер.
Кылгалап ёскон амаду
Быйанду түжүм экелер.
Омок санаа көксисте:
Удабас ла јас келер!

КУЛАДЫ, МАРТ, 1963 й.

Јаш эрчим

Коркырап, суулардый
омок коологор,
Коологор, јүрекке
кару кожондор!
Јенгүлү јолыбыс
тартышту, буудакту,
Је јаш кёгүсте
јаркынду амаду:
Талайдый јүрүмнинг
толкузын эркитеп,
Тартышта тескерлеш јок
кечип чыгарыс.
Табышту ёйистин
алтамын керелеп,
Талайдый кожонды
бис чўмдеп саларыс!

ҚУЛАДЫ, 1963 й.

Баштапкы чечек

Жаскы чечек, жап-жаш көйркүйек
Жажарып јерден эрке көрүнди.
Жаскы чечек, жалтанбас жүрек
Жайымга бажын эртелеп көдүрди.

Батаа, бараксан, баштапкы чечегеш!
Бараантык тёнгөринг јылу күн эридет.
Салкындар сениле канайып ла ченеш, —
Сабагынг күнүң ле тынып чойилет.

Карган кыш-брёкөн кыртыжын күрттеген,
Калынг уйкуга базыртып бүркеген.
Jaстанг жажырып, күүнинди соодорго
Жалкыдар соокторын ўстүне түжүрген.

Je кем очурер жүрүмнин тыныжын?
Jенгдетпес жүрүмнин көрнөөдий жалбыжын?
Салымга багынбас ийдези толтыра,
Салкынга ўстүртпей, ол өзөт тыдырап.

Ичкери — жаркынга, јылуга удура!
Индикпей туружар жайымга чыгара!
Үрүп ле ийзе, ўзүле бергедий,
Чечектинг ийдези ўргүлжик жүрүмдий.

Чалдыгып-үжүдип, же чечек ѡлбайтён.
Чаптыртып-кестиртип, жаныдан өзётён.
Jелбирек чечекте — улу Күн ийдези,
Jер-Эненинг быйанду эркези.

Жайымнынг жалбыжын канайып очурер?
Жайымнынг жалбыжы очпос жажына.
Баштапкы чечекке керечи чечектер
Баштарын көдүрип, жажарат жанына.

КУЛАДЫ, АПРЕЛЬ, 1963 й.

Шак ондый јылдысту бир түнде
Жалбыштар учуктый чойилип,
Кижининг көзине көрүнзе,
Чөлдөрдинг тармазы чечилер.

Бажынаң учына жетире
Бастыра жажыттар ачылар.
Је оны тыңдаган кижиғе
Чактардың каразы жапшынар.

Эм ондый күч жүкти көгүске
Эр тудуп чыдабай, бууныгар.
Күулгазын јылдысту түндерде
Талада асқындап айланар.

Учында уйадап, көңкөрө
Улан-эр жыгылган ла тушта,
Шынырап чойилер чөлдөрдөн
Көк -чанкыр жаңарчы жалбыштар.

Онызы — жапшанду төңдөрдө
Билинбес жыгылган жаш эрдинг
Көзине айланган жаштары
Какшаган кыртышка ёдөрдө,

Қачанғы тымыган күүлдердин
Тыңданып, ойгонып келгени.
Тургактан айрылып, күйбүреп,
Чыгара тебилген эреени.

...Ол жаш эр ончозынаң ыраак.
Ол тынбай, ол укпай тым жадар.
Је чөлдинг ўстүнде жаңырап,
Жалбыштар жаңыдан жайканар.
...О, салым!

Үреништинг јаңгари

Студенттер јанғылайт
Айыл-јурттарын дöön,
Адалар јуртаган
Алтай тууларын дöön.

Бойдондор ортодо
Вокзалда, кей-портто
Бистинг де уулдар
Бириккен нак турар.

Бу кыстар — Оймоннынг,
Буларга — Кёкөрү.
Озогы ойойым.
Джазтынг күүлери.

Ончозы кожулды,
Ойында табышты.
Тамыра кожонды
Таныт, уул баштады.

Колдогы билеттер.
Жолугу белеги.
Кокырда студенттер.
Жолдордынг белтири.

Эмдиги эл-калык —
Эрикпес студенттер.
Ачык та јарык,
Аյыкчыл күлүктер.

Санаазы серүүндер,
Сындары сергектер,

Салымда, жүрүмде
Сыныкпай, жүткүгер!

Бичик биске азый —
Жиржилгин телекей.
Бичигисти ачап уй
Жигени эм темей.

Малчылар уулдары
Чыдаптыр — бек темир.
Маңы тың јылдарды
Чалмадап миниптири.

Энелер билбести
Эмди бис биледис.
Адалар көрбөсти
Айладып көрөдис.

Элибистинг эски јанын,
Элебейтен јакшы јанын
Эмди де бис чачпас керек,
Энчиленип алар керек.

Јаны ёйгө јарадып,
Јаан билгирле јарыдып,
Јаантайын жүткүбей,
Јарыткышты күйдүрбей!

Кан-Алтай јаранзын,
Каргандар јажазын,
Қанчындар јаркынын
Қачандык јарытсын!..

Студенттер јангылайт
Айыл-јурттарын дöön.
Адалар јуртаган
Алтай тууларын дöön.

1965 j.

Албатыма алкыш јаңарым

Санг башка менинг калыгым бар —
Санаңып калган көстү албатым бар.

Кöп чактарды ол öткөн,
Кöстöри нени кörбögön!
Бүртүртип те ол öскöн,
Бүктeliп нени кörбögön!

Чойё-чойё кожонын
Чийе тартырып ийип,
Чокомёл јок санаазын
Ченелтелү јылдарга
Чалма чылап чачып ийип,
Бускалаң öткөн чыдалду,
Бурылып келер салымду.

Энчиге калган ады бар,
Энчүге калган јурты бар
Эрјинелү албатым,
Элдү-тöстү албатым.

Санг башка менинг калыгым,
Санаама кайкал кылыгы:
Санааркаш деп түйуксынбас,
Сандыраш деп тұра калбас.
Ачка-јутка алдырбас,
Ачынатып ажынбас.
Салым күчке салдырбас,
Салдым јокко сыйтабас.
Чорчоқ-кепти билеечи,
Чын-тöгүнин ылгаачы.
Чолгö-тууга јуреечи,

Чылап јолго турбаачы
Азыйгыдан абы бар,
Адалардан керес бар.
Онгбос-сөнгбес ээжи бар,
Ооктолбос, оодылбас.
Омок,jakшы јаны бар —
Оокты-јокты базынбас.
Јамыркабас јаны бар,
Јаанды-јашты ылгабас.
Ойгор тёстүү, тёрөлүү,
Ончого топ шүүлтөлүү.

Кожого коолго баратан,
Корболор özүп чыгатан.
Кулун айгыр болотон,
Уулан алып болотон.
Бажына баш кожотон,
Јонына јон кожотон
Уулдарын бар укаалу,
Учка-башка такалу,
Уурга-күчке јүретен,
Улу иштер эдетең.

Таң адатан, там јарыйтан
Солонгылу тууларда,
Табыжатан, ташташпайтан
Солунталу јылдарда
Келетен кеен ўйе бис,
Кезер тынду ўйе бис.
Сысту јўрек сывлабас,
Сыныккан јүдек чыдабас
Јўрўмге бис бўткенис,
Јўрерге јўткўп келгенис
Адазы учун уулы деп,
Алтайис учун алып деп!..

Алтай тууларыма

«*Жүзи ышка тартылган тууларды
Жүрегим сыйстап, аյыктап отурым*»

Л. Кокышев

Энелик јериме, тууларга эбирип,
Эртеги јолыма эм јана бурылдым.
Öскён Алтайды көрөлө, эригип,
Öзбим кенете та неге сыйстады!

Кийнимде болгоны, кайдалык, — буруум! —
Кинимди аластап, ёткүрип койорым.
Агарган мөйгүлүү тууларда амадуум,
Алдымда айланып јанатан јолым.

Кöбölöök чилеп, ёткүрген тужымды
Коскорып, ойто эбелтер күүним јок.
Камык ѡлдордо јуулган тоозынды
Кактанып, арутап болорым, та јок.

Энедең чыгып, чыдаган Алтайым
Эмди көзиме јангыдан ачылды.
Кейтиген жүрегим кожонын јайлаадып,
Кечитти көспөктөп, октолып согулды.

Јолымда ачу да, сүүнчи де болгон,
Јоткондор јенери јенил келишпеген.
Тургакту алтамдар көгүске тоңдолгон,
Туштаган буудактар тегин ёдүлбegen.

Бажымды бёкётпöй, омок кёдүрип,
Баратан јолыма карыкпай көрөдим.
Калапту жүрүмге кайдыкпай, кондүгип,
Кату сананып, каткырып жүредим.

Алдымда јолдорым туйуксу да болгой,
Ачыгын бедребей, чикезинче ёдёrim.
Атту-чуулу калыктар да болгой,
—Алтайдын уулы!—деп, аданып мен јўрерим.

Јенгўлў ажуда, јеткерлў ородо
Јебрендик тууларым адыла адаткам,
Угы да бўско уулдардын ортодо
Уйатка чегеерди тўжўрбей мен туткам.

Туулардын салымы — ол менинг салымым,
Тууралап качпай, мен тууларла кожо.
Эрмек-состёrim, керегим ле адым
Эр-јажыма эл-јонимла кожо.

Оскён јеримнинг ёткўн јангари
Ўзёгиме јажына шингип тарыган.
Оро ёскён бойымды јарадып,
Оскўске тўжўрбей, албатым чыдаткан.

Оскў јўрўмнинг кирезин сен ченеп,
Онгжўгин, илбизин кўрўп кел деп ийген.
Санаазы кыскачак немелер чилеп,
Сала беретең бе — шингидеп ширтеген.

Тууларым салымы — туружар салымым!
Туулган эл-јоним, чертим бу болор.
Кўксимде шуулап токтогончо каным,
Кўспўкчили амадуум јенижўле толор.

Jakшынак амаду бистерде бар болзо,
Јаркыны тийбес деп кем айдатан?
Эдетен иштер юлыста кўп болзо,
Эренгис, энчигип незин туратан?

Јенгил јўрўмди бедреп јўргендер
Јектеп јерин таштап салғылайт.

Ачуның күндерин унукан кеткиндер
Албаты-жонының адын саткылайт.

Оскён туулардың келетең жүрүми,
Öрө özötön салымыс бүдүми
Öзөгин öйкөтпös, түжине де кирбес,
Олұмдұ коногын да олор сезинбес.

Акту бойлорын кичееген жүдектер,
Албаты слерден әм астаар ба база?
Кардыгар жылулап, слер неге жедерге, —
Кармадап, жулунып жүргейеер ле база!

Слердинг бортык ла бооду жүрегеер
Сытабады деп кемис те жайнабас.
Албаты учун жүригер деп слерге
Албан санааны кемис те айтпас.

Слерденг де болгой күлүктер ыраган,
Слер де барзаар, улустар ыйлабас.
Мундар жылдарга унчукпаган туулар
Мунду сагышка бу мынаң алдырбас.

Түрүк туулардың түнгүрлик кёксине
Түмен öйлөрдин кыйғызы томулган.
Тууларыс ончозын чыдал көдүрип,
Туйукка тудунар жажыдын алынган.

Слердинг салымаар — ол менинг салымым,
Слерденг ырап, мен ырбап болбозым.
Канду, кыйынду чактарын калыгым
Канайып öткөнин сананзаар, баш болзын!

Алтайдың жүргеги эмдиге шимирап,
Ачузы бадышпай сыйстаганча эди.
Озогы оның салымын белгелеп,
Ойгортып жүрери меге күч келишти.

Катуның, ченештинг күндери де келзе,
Качан да чертке мен чындык артарым.
Öзötön салымыс öчөмик те дешсе,
Öзök-тынымды тыныга кожорым,

Кöккö тебилген буурыл баштараар
Бозооро тартылза, мен база санааркаарым.
Кöпти айладып, унчукпай да турзаар,
Оңдоорым, сезерим слерди, тууларым.

Кызалаң öйлörдинг ачузы тужында
Кыйналып ыйлазаар, мен де ыйлаарым,
Седеркеп каткырзаар, мен де јайлаарым,
Селт этсегер, мен сезип серт эдерим.

Кöксоöрдö шüүлген ачуның кезиги
Кöксимде менинг база түнгей бар.
Келетен jöรümning кебедел кезеги
Кебимде, кинимде менинг база бар.

Ак- јарык јыргалын көргөн тужымда
Эдетен учурлу керегим менинг бар.
Эли-жонымынг эркиндү адынан
Алкышту сöstöрди табатан табым бар.

Эне-Алтайга келетен jöرümning
Элчизи болуп мен ёрё турарым.
Эмдиги ўйемнинг, кезерлик ўйемнинг
Эрчими шак ондый, тёрөл тууларым!

ГОРНО-АЛТАЙСК, 1964 й.

Жаш майманның јангары

Карагол özöктö,
Карагол özöктö
Карангай тыңғысқыйт
Карамтык мөштöрдö.
Карагол özöктö
Кöгöргöн тöңdöрдö
Качанғы кеберлер
Кайкамчык öндöрдö.

Үргюлү тымыкта,
Түнеерик ыжыкта
Үстүгип бу кайдаар
Бараткан улустар?
Үйгендер шыңыртта,
Жаш öлөң шылыртта, —
Үргюлжик јорыкта
Слер кемдер?
Унчуксаар!

Үндери, куучыны
Угулар-угулбас,
Үзүктей айтканы
Узактан ылгалбас.
Сүрлери — танытпас,
Чырайы — јарыбас,
Үйезин, аймагын
Суразан — јартабас.

Каруузын јандырбай,
Карузып унчукпай,

Қачанғы ёйлөрдö
Қайкалап ёткөндö,
Карагол өзөктö
Кöк ынаардый, ныктай
Карыгыш түнеди —
Озёкти ёртölтö.

Карыкты, кунукты
Ырымду бу түнде
Калапту маймандар
Калдыгы — јаш уулан.
Кайран эр сүүжинде,
Кату-бек күүнинде
Канчынның jүреги
Каймыгып чагылган.

Эленчик эрмектер,
Эртеги кереези
Эркетен чырайын
Эридип јымжатпайт.
Кан-Эртиш бажында
Астыккан ўүрэзи..
Кайранын эзедип,
Эригип јангарлайт.

* * *

Карагол, Карагол,
Чакпының буудакту,
Капчалдар туманду,
чабарга тургакту.
Койу түн базырган
агаштар каарган.
Коркушту бу тибирт
Амырын агырткан.

Уч-Сўмер, Уч-Сўмер,
Уулынды тындазан,
Үстүнег, узактан
Бир чогын таштазан!
Койнында чыдаган,
кожондоп таскаган
Уулан-jiит јайнаган —
Уйкузы јылыйган.

О кандый сен узак,
онтуум, ук, канчыным!
Ортобыс — канча чак,
оңы јок чакырым...
Байан-Ару — бай атту
табыскак кеен ўүрем!
Кайчы-јеерен, канатту
Кайда сен, эрјинем!..
«Кўч-кўч-кўч!» —
Чап, чап, чап —
Тўргедеп, бачымдап!
Кўйлеп, түн ёткўре
кёёркийге учурткын!
Кўй, кўй, кўй! —
Айдында,
Сур чалын јалтырап.
Кўч ѡолым ачылзын,
Санааркаш чачылзын!..

* * *

...Шургуп, түн ёткўре
мен ёттим мендеште.
Шуулап, ёй ёткўре
меем ёчи тўймееште.
Куулгазын курчузын
түн чечип, јайлатсын.

Куучынын-илбизин
Таркадып, таң атсын...

* * *

Көстöри кегелў,
Кеjеге ёрўлў,
Кöö тонду улустар!
Таныдым мен слерди.
Кöспöкчил кöгүске
Илинер ўлўлў,
Кöгöргöн тўндерде
Кöрўлетеn эди.
Тарткылап канзазын,
Таң бажын кескилейт,
Таң атту улустар
Таркажып кеткилейт.
Таштарга, агашка
Тумандый киргилейт,
Табышпай, таптыrbай,
Та кайдар јургўлейт?

Эленчик абалар!
Эй, кайда бардыгар?
Ээчитпей јеенеерди,
Эртелеп кайттыгар?
Эржине аттарды
Эртезин ээртейтен
Энчилў чакыны
Эмди кем ээлейтен?

Јеезегер тимирип,
Јылдарда тибиреп,
Јеенигер бу—мени
Чын таныраар ба слер?

Калапту маймандар
Калдыгы эдин деп,
Кайралду сөзбөрдинг
Кежигин билдиргер!

Эл-аймак јуртыгар
Энчүлү ордында.
Эрчимдү каныгар
Эр мениң угымда.
Jүк Кайчы-јеереним
Бурылбас манында.
Jүк кайран сүүгеним
Чактардың бурында.

Сонгдодым... Онгдодым —
Сүүжимди-түжимди
Јоргого до минзем,
Једетен аргам јок.
Согоондор-салкындар
Сылаган түнимди —
Јотконду таланы
Кечетен табым јок!..

Карагол өзөкто
Карануй откөндө,
Қачанғы көрүлер
Кайылат төңдөрдө.
Каранын тымыкта,
Кайкалду јарыкта
Калапту күлүктөр
Кай-чörчök јорыкта....

1965—85 jj.

Кёк бёрүнинг јангары

Мен — бёрү.

Мен — карган, арыган кёк бёрү.

Мен — каргаткан, какаткан кёк бёрү.

Мен тумтур бажымды қанқайтып ийеле,

Саң башка ёткүн, кокымай ўнимле

Санааркап улайдым бу айдынг түниле.

Саң ёрө карайтан, санайтан ўлём жок.

Салымым элчизи — корголын кызу ок.

Олүмим тёнгдөрдö өнгөлөйт — сырай јуук!

Өндөйт мылтығы... Je, акыр! Мени ук!

Сакығынг бир эмеш, мен сарнап алайын.

Сааттабай, калганчы јангарым баштайын.

Калганчы сыр-манга јуучылдый чыгайын,

Қадалып мандайга, кал салкын сыылазын,

Кулакты кызыдып, кудымды агыртсын,

Кубакай айдында куу ѡзёк тымызын.

Турлулар ачкыл јыт-тааны каладып,

Тумчукка туй соксын — мен јыргап алайын.

Мен карган болойын — јылдарга жоботкон,

Je јүдеп кайдайын, онтогон, јоологон?

Ойнодып көлөткөм, ойлобой омогым,

Озогы ла бойым мен јенгил барадым.

Отторынг —jabylak, удура — салкындак,

Одыра жалбакта тайгылдар — шанкылдак.

Мен—бёрү,

Сабадып јүрген кёк бёрү,

Салымга кыстырып јүрген бёрү,

Азу тижим амтыйып калган,
Алтын түгим такталып калган,
Öлümнинг-жүрүмнинг чертүде турадым,
Одүңги угулар адакы јангарым.

Кокойок адымда коркушту улыйым,
Коркынчак ийттерди күйругын миндирте.
Олорды электеп ле шоодып ойнойым,
Ол бооду кандарын јимиреер этирте,
Онгы јок болгонын бодолто, сестирте
Олжоны, јайымды бөлиген чийүде.

Түнгей ўлёмди јүрүмнең некегем,
Түгэнген нереелү бөрү эдим мен.
Түгим такырап, согушта түлеген,
Тириге эдимди тудамдай ўзетен,
Түнэтпей, ичеетпей ағыртып сүретен,
Түймедин, ис кезип, тының ал дебайтен.

Желгин јылгайак јемиди айрыган,
Женилин, беленин мен кайдан аллатам.
Ичикей дебестен ичкери чурайтам,
Ийттерге уужадып, иженчим таппайтам.
Тургун ордымды табарга чат болдым,
Турушка бодондым, урушка јободым.

Менинг тегерик, бу сур көзимде
Тенектиң эмес, ачуның отторы.
Мокоороп, сокоргон көзимнинг түбинде
Мойыны чичкерген ач јылдар короны.
Кокымай кёёмойим коомойтып, чат тунат,
Корон-соок бу түнде кем мени чын угат! —

Салымга сабадып, јажына тенигем,
Санаамды јарыжып, учына јетпегем,
Жүрүмде каныгып төлүге мен түшкем,
Жүгүмди күчсинбей, јеткерге јүткүгем.

Улустар сайраза — мен ачу сыктагам,
Улустар ыйлаза — мен тойлоп јыргагам.

Кижилер түбекке, байла, ас түжетен,
Кинчегин сезинип, кирезин билетен.
Шак меге дегежин, шанжаткан борүге,
Шайыган јангыгу — шакпыштта јүрерге.
Адакы јангарам анайып туузылат,
Ачудан ачуга ўн тунук угулат.

Үйдеги јалку ийттерге тенгдешпей,
Үргүлү ўрүжин кулакка илгиспей,
Jaантайын қындыда олорго күйүнбей,
Jалканчып, յылуда јүргенин электей,
Үргүлжик телкемнинг колтугын мен сүүгем,
Үкүстеп јажына јайымга јүткүгем.

Каарып ыраган յылдардын сыртына
Кааралга да болзом, мен карап турадым.
Тымырай берген тайгалар сынына
Тыңғыску көксимди кенидип турадым.
Мөнкүлил чырайлу телекей, сөзим ук.
Борүнинг кыйылып кедетен таны жуук.

Соокко, салкынга көк јалым атрайган,
Содойып отурым, эмди сок јанғыскан,
Согушта, чурашта ѡлёнин дегеним —
Соңынгы мөримнинг марына бүткеним:
Jалкындый јалт эдер, յылдыстый јап эдер
Jаркынду жарашиб таң көгүске эбелер.

Тырс эткен агаштын будагы чылап ок,
Тыыдынып, көгүстен қызыл тын сурт эдер:
Коноктонг, ѡлүмнен коркыйтан учур јок,
Колунып түдүнгө, кожондоп биригер..
Көккө көк батканы, танга таң атканы —
...Көк борү җыгылат, адылат аң каны...

Теректүнің сынында тебилген јанар

Малчыларла кожно бу таскыл жайлуга
Маарашкан койлорын айдажып мен келгем.
Көл тынышту,
Кöö jakalu,
Кöк эдектү тайгага
Кöдүрилген адында
Кöörögöм, кöкүгем.
Мöңкүлер алдында,
Үч-Öнгмöк јалында
Баш—амыр, сын—сергек,
Јангарлық јаш јурек.

Јажаарган айандар,
Јайымжыыр одорлор.
Апагаш јинjilerдий —
Акта тас койлор.
Камчыдый јарсылдал,
Соок кейди јара чаап,
Јаантайын эм мында
Јардак, омок кыйгылар
Јанылгазы торгулар.

Ичкерлеп, бийиктеп,
Илбизиндү тымыкты
Ийиндериме артынып,
Илеленип, тыыдынып,
Чайпала берген кейимнен —
Чакпынду чанкыр талайдан
Тайга-ташту Алтайымның
Табыскак тынын тартындым.
Чактар түбин айладыштың
Чат ачаанын алындым.

Мёнкүйлердин јүзине
Мен ас көрбögöм — туучыл укту кижи.
Мызылдаган мустарда
Мык турум мен ойто ло.
Менинг бери келгеним —
Койчының јуртын кочüрижип,—
Төзимди чуралап,
Көксимди жалыткан — кайкал отло толо.

Бойым да ден кижи эмес — мөш!
Бодозом, мен эмди бек, бырчыт тазылдап,
Жылым таш ёткүре чарыпташ,
Кыртышка тостёлип ёткөмдий.
Чачтарым бүрлердий јелбиреп, күүлежип,
Чактардын чакпыртын,
Жылдардын јызыртын
Чагылыжып ѡргондий.

Бүгүн бу куу капчалдар,
Бүрүңкүй, түлтүк учарлар,
Кызу тенгери түбинде
Кыскылтым чийик булуттар,
Тогус түңгей айак көл
Толуп, шүүлип көксиме,
Ойто такып эл-төрөл
Ойортылат көзиме.

Алмас башту сүмөрлер,
Арчынду көө күреелер,
Ајыктап лаптап көргөндө,
Апту, кату, соок коркуш.
Атпас эдип кенейте,
Өзбгиме бийикте
Өскөн-јүрген ёйимнин
Өнги толуп, билинип,
Кижи мен деп сезинип,

Күйак болгон јериме
Курчып келген кёзимле
Куулгазынын көрдим.

Мында мょштёр — алыштар,
Мында јылдар — мундыктар,
Кöчкölöniп jаткан түндер — корымдар...
Киреелеш-ыңғылдаштан,
Малталаш-чатылдаштан,
Кингирүүш табыштардан
Бүгүнги тыңыскууш
Мёнгүликле тудуш.
Мында эмди тöмбөртинде
Jaңы айылды мょштёр тöзинде
Тудуп турган улус.

База — jaңы салган
Отко жалбыраган
Алтайдың арчыны,
База — баштан чыга тебилген
Уулан менинг учкун санаам.
Бу туулардан туурартында,
Бу кеендиkten кедертинде
Сандыртуу jүрүмнин
Салымду чыны,

Бир кыстың меге
Каруу бербеген,
Кару болбогон
Кара кöстöри
Биригеле, чиймелеле,
Мёнгүлердинг jүзине
Менинг jaңымды ачкан,
Jaйгы jaашка jулдай сабап:
— Мёнгүлинг элинг бил — дейле,
— Түдүске табы бу — дейле...

АРЧЫНДУ—ТАШ, 1965 j.

Иштеништинг јаңары

Мен бўгўн иштенерим.

Сананарым, бичинерим.

Сеге, кўёркй ёрим,

Улгер бўтсе, экелерим.

Мен бўгўн иштенерим.

Сананарым, бичинерим.

Сени билип, кўёркй ёрим,

Адар танга иженерим.

Мен эмди иштенерим.

Айдыжарым, билижерим.

Ажып калган кўндер учун,

Айдынбаган чактар учун.

Мен мында иштенерим.

Мееркежерим, ёнжижерим.

Жоболтоны ѡткондоорым.

Жобош ѡлды юголторым.

Жондордын ўзин ўқотоп,

Жонымдайын табыжарым.

Жорығымнын аайын ондол,

Жолдошторло таныжарым.

1965 j.

Керес жаңар

Паслей Самыкка

Жүрүмде меге јобоштор эмес,
Жүрүмде меге ѡлдоштор керек.
Үлгерликтө меге ўрелер эмес,
Үлгерликтө меге ўнгүрлер керек.

Элчилеп мени уткалар эмес,
Экпинделип курч кыйгылар келер.
Чанкырлық, јажу түштер эмес,
Чакпынду јүрүмнин чырайы көрүнер.

Эмди меге бычактар дайтем бе,
Эркинге экелер бичиктер керек.
Октом көстөрлү оскён кижиғе
Өрөлөй көдүрер билиниш керек.

Бийикти-биликти эркитеп, јенижип,
Бийиркеш, билееркеш чек билбайтен эдим.
Туулардан келген мен, күлер кижи,
Тургундык ээжиге келишпейтен эдим.

Сакыган кёоркийим — Ойим келерде,
Салкындар болуп санаалар чагылган.
Салкындар, түймежип, сындардың сыртынан
Сүүгеним чачындый, толголып, чачылган.

Күремел кёксимде күүлөген сөстөрлү
Канчаган канчын күүним эмди бар.
Сүүйин деген, сүүнейин деген
Сүрекей сүрлү сүрдеген ўним бар.

Шоорлогон, соотогон уткачы улустар
Шынтырту, кычыру ўниме качашкан.
Jүс айрылу ѡлдордың јўзинде
Jўреги јанбаган юиттер тушташкан.

Јанғырап, јанғыраар деген ўлгерлик
Jайым, бускаланг сўёжимди курчыдат.
Јанғым јаңыстар јастырып, айланчык
Јанғылга ордында артары чочыдат.

Jас-жылу келгенче, сакып чўқёнгён,
Jажуга јангъикса, катуга јалтанза,
Карындаштар, кандый слер калап поэттер?
Канчагы чертеништег канчыйан таза!

Поэттер јўрги коркушту ёнгўрек —
Болор-болбоско ооктолбозын олор:
Бойысты билингэн каныгышла толо
Болоттый јымжаган ўлгерлер кўнгўреер.

Келеткен чындык поэттин учуры
Кемжилў кичинек кептерге киришпес.
Кезерге берилген салым-учурал
Кезем ээжиге — калыпка келишпес.

Бойымды ла келген јолымды јартаарга
Jўрегимдий кату ўлгерлер агыттым.
Jўрўмде, ѡлдордый, ару артарга
Молжуумнын тёгўнин ле чынын јарташтым!

Jўрўмниң ағылга јерлерин ачтыртсам,
Илбизин ёнѓорди кўзиме тартыртсам,
Jўзун удурум ээжилер бузулат,
Телкемниң ле Ойдин јандары табылат.

Ачылта ачузын билбейтен улустар
Аптаган тёгўннен оосторы толголот.

Кереестү күндерин быртыткан тужында
Кемге ле неге бўдерин ондобоот.

Эмдилик чырайын эбелтип көргомдö,
Эбелбес, солун ўйелер көксимде.
Олумниг - ѹюрүмниг ойыны кўрмелет,
Орёги-тёмонги тандарым тўйўлет.

Ол — менинг көксимде кўйлекен сўстёрлў
Канчаган канчын кўёнимниг ўрени.
Сўйин деген, сўунейин деген
Сўрлў ле ару тукумым эр ўни.

Тамырымда кызу канымды кыјыклап,
Таңары ѡлдорды тымыктаң ойгоском.
Тынғыску кыйғылу, камчыдый јзырап,
Табырууш јаштарды ёткўре ойлотком.

Јўрўмде меге јоболдор эмес,
Јўрўмде меге јоткондор керек.
Ўлгерликте меге ўўрлежў эмес,
Ўлгерликте меге ўндежў керек.

ГОРНО-АЛТАЙСК, 1965 ж.

Тұн-кайракан жаңары

12

Городтың тунгак бу ўни
тротуарлар ўстүнде
    уур кайыйт түндерде.
Городтың күч бу күнгүртіндегі
туралар ўстүлө
    жайыла күйген
        мениң де ўним.

Бу түндерде мен чек арып калғам.
Бу түштерде сен чек табылбай калған.
Бүрүңкүй қыптарда салактаган бажым
Бүдүңчек тымыктан көстөриңди
    бедрейт жақып.

Октом түндер
ондогы тууларымда жалбыраган јылдарды
— ончогор онгдоғйёр,
    оюйорди ондогор! — деп,

Жылғырладып,
    жыңырттарын ағыдат.

Очкөн кажы ла түнди ээчийин
айры кыйғылу күндер келгилейт, ағып;
ойны јўзүн түштердин
босқон бөгин ачып.

Онбос жаркын
    ол түмен ондёрғо,
    ол түйук ўндерге
«түрген» деген сости
түпшілдедип идет.

Үлгенинг берген,
энчилүү деген
төгери деп атту эржине адының
үзенгизин төпкөндө,
јылдыстар канырайт.
үйгенин тартканда,
чанкыр кей шанкырайт.

Октом түндер төгерини онойып минет.
Кызыл эңир таңдактарды дезе
«булуттар» деген кејимге јайат.
Түн онойып киретен јанду эмтири.

Түн ўргүлжик адына бачым минип,
туку бадыштан бери,
тууларды ла өзөктөрди бир эдип, ёткүре
мангадып баратканын көрүп туратам мен.

Кезикте мен мун јуруктын
мындый ѡндöрин табала,
коркушту јурукчы болгон бу түндерге кайказам,
кенетийин кыйгым болгобой чыга конотон.

Бу түндерде мен сүре ле каймыгарга
бош арыгам:
бу түндерде ўстингле камык јылдар ёдöt,
бу түндерде јүзинге камык көстөр көрöt.
Је мен сенинг кёксинге бу түндерде
Јылдар чылап түжейин дезем,
Түн-кайраканың ўзүлбес күзүрти
Јылдарды ойлодып, туй алат мени.
Је мен сенинг јүзинге бу түндерде
Көстөр болуп көрёйин дегемде,
Түн-кайраканың илбизин сүдери
сүрингди бёктöп, ачуумды ачат менинг.

О, баш болзын сеге, Түн-кайракан!
Мен сени бўгўн алкап турум —
Карыкчалдарым учун,
Катқыларым да учун.

Кўч јўрекting јўрўмде учурын
чагылтканын — быйан!
Кижининг кўсторин курчытканын — быйан!
Кўзўрттердинг, кўкўрттердинг ортодо
«сўёш» деген кичинек, јобош сўс
ычкынылбаганы — улу быйан!

Очкён тўн,
оқпўбиген,
тўдўскек ўстиле
ўргўлжик адина минеле,
оѓдо лў бергежин,
очпўс кўннинг «айас тенгери» деген ады
орчыланг чакыда
омок то, ардак та турат.
Ару, ару.

Амыр, амыр.
Кыъык-кымыр, быјар-балыр
Кыйылып, кайылып, јылыйып калат.
«СУУШ» деген улу-јаан сўс улалып,
кўндерге ойто ло кўндер кожултып,
чактардынг кўзине
чачамтыклай, ачык кўрот.

Јўрўм учун сўёнип — ыйлап,
Јўрўм учун сўёшке кайнап,
Јўрўм учун сўрнўкпей — кайлап,
бу тўштерде мен иштейдим — амырайдым,
бу тўштерде мен јайайдым — јалбырайдым.
Тўн-кайракан минген
«тўнерик тенгери» деп ўргўлжик атка

ЖҮРҮМ

Жүргери минерге

үйгенин — чанкыр кейди шанкырадып,
үзегизин-жылдыстарды канырадып,
менинг јеримнен бүгүн Кижи көндүгет —
меедеги мелчи санаа
темир керепти
тептирип көдүрет...

Бу түндерде кижининг кыйгызы

санаадай — ойгор.

Бу түндерде сеге ийген сүүжим — кыйыш јоктонг —
Öй откүре,

телкем кечире
кёксинге, кёоркөп, конор.

Кöп көстөрлү
кёлзögön жүрүмнен

сеге

экелерге
сергек санаганым —
сени сүүген козимдеги
Кижининг öчпöс ару оды болор.

ГОРНО-АЛТАЙСК, ИЮЛЬ, 1965 й.

Күсси чёрчёк јаңарлар

I

Көстөриме Күс көрүнет —
салкын толгон куу капчалдар;
көстөриме Күс көрүнет —
жалбырак толгон јаркынду özöктөр;
көстөриме Күс көрүнет —
тайгалар күнет, јаландар күнет.
Суулар — түрген,
артулар төмөн
ангданып түшкен.

Актар — тымык.

Аркаларга
чыга баскан
ангдар сыйлаткан:
коныр ўндери
кобылар сайын
конырап аскан.

Күс!

Көндөй кёнөктүү кోо Жаңылга одош тууларды эдектей солун коныр ўндерди терип, јаактаган, шанжаган; солузактап, согулып, анда-мында толголып, Кеткин Салкынга болгобос жанынаң кенетийин табарала, керчежерге јеткелек, кёёркийдин көндөй кёнёги кёнкёрилген бойынча, кోк таштарын јастаган, түрүлип, түүлип алала, көстöри чала ўргүлүү көлдөрди де түймедип, тыш-ўргүзин ўркүдип, камык ўндер тögüлди, — ээ, бараксан Жаңылга! Терип алган ўндери — тегин-калас, кара көлдөргө каран барды Көлдөргө база не болзын, чайпалып-чай-

палып алала, ол ўндерди чөнгүрип, коркып
калган коо аңдар керектин аайын онғобой,
кайалардан қараң турза, көбрөкткелеп
јадар эмей.

Күс!

Күстинг келгенин мен бүгүн сестим! Күзеген күс-
ting келгенин сестим. Шылырууш күстинг келгенин
сестим. Шынырууш күстинг күүлөрин сестим.

Көстөриме күн кирет, көксиме дезе күү түүлет: кү-
ренг өзөктөр, күренг тайгалар, күренг ѡлдор
үстиле күмүш кууларын Күс көдүрет.

Ак канаттар жазылып, жүргемиде јебрен систы, жү-
рүмимде канчын систы ак-айаска алышып
чыгып, араай-араай жайкаган, тийип-тийбей
экчеген, чанкыр-чанкыр чоктордоң чичке-
чек кылдар эделе, эрке-эрке этире икили-
зин — алтын кейди эптү, жымжак согуп ту-
рат, эки көстинг ичине изү жашты экелип,
ырымдадып, ыйладып, килинг түндер өткү-
ре энемниң јылу колындый киленг күргүл
чачымды сыймалап, чойё кожондоп, салы-
мымды сананып, киленг эмес жүрүмнен ки-
ремди ченеп тургандый, мёнкү элим-тöрö-
лим ыраактан мени кычырат, узактан ме-
ни узадат.

Күс кегелю Тöрöлим! Күн кеберлү Тöрöлим!

II

Бүгүн танг эртеде ойгонып келеримде, борорып кал-
ган «кайонок» будымса коштой отурды — о
унчукпас нöкөрим! — ол күнүң ле сайын
кирбиктеримди ээчий-деечий тоолой-ойной,
соотоп ача бергенде, сергек сынымды сези-
нип, тап эдетем, тура жүгүретем, онон, ка-
рангүй көстүй уйкумды житкезинен тудала,

бойымла кожо апарып, јунундырып туратам, серўүн сууны чачылтып, јакшызынып быркырып...

Кунукчыл санааларым!

Кичинек боро «кайоногым» тымыкта база кунугып, кулактарын кыймыктадып, туйук кара туларда куу тумандар јылышып, күзүрежип турганын, соок тенгери унчугып, карган алтай кижидий, канғыл кара мөштөң уккан канча јүзүн чөрчөгин табылу јобош ўниле тағ чыгара кайлаганын кайкаган айас, тынгдалайт.

Сўмер тайгалар! Сўрлў кеберлер!

Ээнзириген кен таскылданг кёдүрилген кеткин салкын эртен менинг чачымды элбиретсин — мен атана берерим эртен. Орында кунугып не отурап? Сўрингди јымшадып, ёрё тур, көзнёгингди ачып ий, — омок кей кирзин кыбыска, серўүни толзын, нёкөрим, туйуксу күүнисти ол јоголтор. Кёстөриң кёдүр, јолго кёр: анда, боро кучкаштар ошкош, күн-јаркындар јорголойт, чуркурашкан, чур-чуманак... Сакылталу јол! Мен атана берерим эртен, күнет кёстөрлў күске удура, тёрөл кейиме кёмүлип калайын....

Эзен болзын, келетен кыс!

III

Ол кыс күнеерик түштүктен келер, кичинек городко ол једип келер, күреелерден түшкен күске уткудып, кеен таланынг каткызын экелер, ол бу јаркынду јолло келер... Жалакай төрөктер эки жандай жергелей-жергелей тургудап, жаан сары јалбырактарын онынг алдына, карузып, араай жайа салгылаар.

Төрөлмө оны лаптап аյкта, — ёскёлбөй, башка көрбөй, — теректер бажын эрке сый-малап, јебрен кеберин јымшадып ийеле, күсси күүлерин, күнгүрүүш күүлерин келетен ол кыска акту күүниле сыйладып, сый-лап, онын көксине кыска эмес, узун ырыстын сүүнчизин танылу этире тагып койор.

Сары-сары жалбырактардың айланыжын айкта, теректерге күлүмзиренеле, солун күске көзи јылып, јүргөндө санг башка јаны күүнди ол ачып, омок салкынга арчуулын элбиралип келеткен ёскö јердин ол кызы күнле сайын унчукпай, каран да болзо ичинде көбркүйге — ого сүре ле јарык күүни тамтынгып, там јаркынду жалбырап, сок јаныскан јүрген уул оны сакып, тымыкта санааркаждын оччурит, жолдорго узак көрлөө, жолын, јанын, јүрүмин канча катап шүүгөнин унчукпас көстү теренг түн айтпагажын, билбес те. Кайдан билетен ол кыс! Күстинг түни јажыту — сакылталу санааны јажырып койор, кем табар!

Ол билбес. Эмди орында јаныскан энчигип калган отурган, эртен дезе кичинек, жалакай бу городтоң атана беретен уулан-jiit бороро түшкен «койоногыла» экү оны сүрекей сакыган деп ол билбес, келетен ол кыс, је сакып чохайлөө, орыннаң күүн-күч јок араай ѡрё турала, чала--была јунунып, эжигин араай јабала, «койоногын» ээчиидип, төрөлиниң күмүш кууларлу күзине удура атана беретен эмей эртен. Эртен бачымдап атана берер. Унчукпай, унчукпай, унчукпай жолдорго узун кунукчалын ол ычкынып баратканын эртен јўк ле теректер кайкаган айас көргүлеп калар.

Күнеерик кеен таланың каткызын ла јаркынын эке-
летең ол қыстың јолына эртен јаан, сары
јалбырактар айланып, айдынарга тидинбей,
араай шылырап тургажын, толо алтай кү-
нугыш јүргегине табарып, туйкайын öскөн
ол күүнин түйметкен ле тужында күсжи кү-
лер күүлөргө тыңдаланып турала, теректер-
дин көзине теренжиде көрөлө, кенетийин
ончозын сезип ийер, селт эдер ол — көйр-
кий-кыс, кичинек городко келетен кыс, кү-
реелерден түшкен күске уткудып, јаркынду
јолло келетен кыс....

Јаркынду кыс! Күмүш кууларлу чёрчёгим бе сен?
Сүүш! Сүрнүгиштер, сүүнчилир. Карыгыш
ла каткырыш. Айрылыштар, тушташтар.
Күмүш кууларым, күмүш күүлөрим...

ГОРНО-АЛТАЙСК, АВГУСТ, 1966 ж.

Койон бөрүк

А бу бир бойым кийалан, јаман, такталган немени,
Бодозон, эскизин сый эдип сен оны кайдатан?
Акыр ла, сени сүүндирип, ўренип јўрген кишини,
Борозын, јылзузын экелер ёп болзын, сакызан.

Көстөри шулмузак катылу, ойногон бу Пейтка
Көкүдип, мени јымшадып, јык берип ле салат.
Канайдар, Пейтканың да меге быжуулап ол айткан
Койон бөрүги ыраактаң көрүнип ле калат.

Чыкырууш корон соокто ол койон бөрүк
Чындастанг кулакты јок јерден јылыдып турат.
Эх! Чала кыйын кийген бөрүктү, бир ле күн јүрүп,
Эр Чуруков Пейтка городтоң јылайып ла калат.

Онон, каткы да каткы эмес, карын, joo-калак! —
Оромдо улустар тал-табыш чыгарган, кайкашкан:
Қажайа ўжүген, ээзи јок эки эш кулак .
Койондор чылап, кызынып, кайдаар бараткан?!

Је кулактар да ыраак кайда баратан!
Једижиپ, Маймада олорды токтоткон, бурыган.

- Кайткан кулактар слер? — Уулдар шылайт,
тыныжы буулып.
- Бистер Боочы jaap Пейтканы
некеп бараткан улус.
- Оо, кулактар! Онон таппазаар эмди Пейтканы.
Ол кайданг ўйде соотоп отуратан табы —
Чат биш јок кижи ол. Инженер. Чаргыда совхозто.
Чаксырап бажынанг иш ашкан бу кышкы сооктордо.
- Машина ўрелер. Тракторго запчасттар табылбас.
Jаш-Турананг бери айланып, јалкыбас, арыбас.
Жаркырап каткырап, кокырлап күчтерди ѡткүрер,
Даны ўренген специалист, јакшынак алтай эр.
- Айдарда, кулактар, калас болуптыр јорыгаар.
Ай, кайдар, алдырбас! Айылдап та келбей Боочыга.
Алкыда койоннынг уужалган терези јаткылаар.
А буурыл энези собурып, талканду чай ураг.
- Пейтканынг энези де база кокырчы-ойынчы.
Бар-јогын кысканбас, күндүзек ол эне — Жалаты.
А Петро — инженер. Ол иштү. Айлына да јанбас.
Алдырбас. Энези уулынынг айбызын ундубас.
- Эр эмей ол Петро. Бистенг эм база бир кижи
Үренип јол алды. Институт божотты.
- О, сёүннип турадым.
А койон бёрүги? Је бойсын. Кыштаарыс, чыдаарым.
Эреендү ёй ого — мар алып, тазыгатан тужы.
Күч ижин билип-тооп, мен ого оморкоп барадым.
- А койон бёрүги? Је бойсын. Кыштаарыс, чыдаарыс.
А јылу-јымшакта, јай келзе Боочыда бис јыргаарыс.
А Чуруков билер, таппасты табатан капшуун эр.
Керекти де билер. Кокырлап та ийер.
Чын, тойды да эдер!

Апагаш кардың жаңары

Орой түнде мен иштенг жаңып келеткем.
Омоксынып сергиген, көксим кеңигиен.
Ол не дезен, байа-жаны кар түшкен.
Ончо жерди көбү бойы бүркеген.
Оның учун мен сыным женил келеткем.

Оноң көрзөм, чындал, экем,
Оромдогы таныш теректер
Илбизиндү боло берген:
мөңгүн сүрлү сыргалу
сыргалжы жараш ўүрелер
алдымга турал түшкендөр.
Алаатыдып.

Же оноң
табыскагын ондогом.
Эмиктер де эңилген —
Эрекен кептү көрүнген.
Бүркүлөр төмөн секирип ойногон
бу шулмузай тамчылар
чуркураак кучкаштардый меге бодолгон.

Кичинек, тымык бу город бүгүн
килтир кейле телкем боло бергени
көбү кар түшкенинен эмей, көөркүйим,
ару сүүш туулганынан эмей, көөркүйим!
Тымыктың кары апагаш-апагаш,
Тыныжы оның жылжагаш-жылжагаш.
Бу карла кожо быйанду тенгери
буурзазын деп биске сыйлаптыр элигин —
ырысту ле сүүштү түнистиң кереезин.

Эркелеп оны корыйлык, кичеейлик.
Чочыдып бойыстанг ўркүтпей јурелик.

Орой түнде мен иштең јанып келеткем.
Оромдо дезе јанымча ёткён
каран-туйук та неге де сүүнип,
каланы бодолду келеткен күлүк —
чекпени ачылган — изүүркенип,
чырайы јарыган — күлүмзиренип.
Кочкор айдынг корон соогында
Тун уулчагы туулган тужында
köörögön, kökügen ырысту акама
örököн сүрекей түнгейлеш болгоны
köksime јылымзу сананыш тартырды.

Орой түнде мен иштең јанып келеткем.
Јолой меге сүүшкен köörkiiлер тушташкан.
Олорды да бу кар сергиткен деп билгем,
Олорго до бүгүн куулгазын јуукташкан.
Уулы јолой токтой түжүп,
коштой барбак бўрди бўгўп,
айдышкан чачы ўстине
карын сеелтип, энгиирде,
кыс каткырып ийерде,
кызыл-жалбыш ўнине
кайыла берди јаскы кар,
калганчы тўшкен јараш кар.
Кайран сўўштинг кўчине
кар кайыла беретен —
кайкамчылу эмес пе?

Олор мыны сеспеген,
Ойноп-соотоп келеткен.
Мени кайданг аяарзын!
Је мен де, мен де капшаайын
Јелдиргендий келеткем —

сеге, сеге, кёёркийге,
сергек сынду једерге...

Онын да учун ўлгерим чолтыйды.
Оноң чочыбадым, качан јолымды
Кёөдий кара, кёкшин мый кечерде.
Көрмөсти, дедим, бу байа энирде
Агастый ак болбогон беди?
Алдырбас, кёёркийим, бу түннинг чүмдерин,
Артканын бис экү билгейис — ѡскозин,
Ӧзөкти сөгүлтер сүүжикинг ѿктөмин!

ГОРНО-АЛТАЙСК, 1967 й.

Подгорный оромдо јадардагы јангарым

Мен эмди бу тымык оромдо јадырым,
Карганак эмеген-обögön айлында.
Санаалар түймежип чагылган тужында,
Сүйітем коркуш толуктар амырын.

Табыштанг, улустанг, талаشتанг чын ыраак,
Мен эмди оромның ийттериле де нак.
Эртелеп туруп мен јуре бередим,
Эңирде дегежин оройтып келедим.

Эбіре карагай. Ээнзимек, је јакшы.
Эрикчел, эдиреел — ончозы токунайт.
Тымыкта отурып, мен эдил кучкашты
Тыңдайдым мында эм эки ай улай.

Табылу, макатып мен тыңдайдым оны,
Таныйдым оның эткирин, кожонын.
Ол көөркій јаскан јүректе сызымды,
Жолдордо табылган јоктомчыл сезимди.

Жоктомчыл сезимди! Мен ого таптыртып,
Бодонгон ло эдим тағ ашып, аңданып:
Туузырап тымыган сұрактар кыймыраар,
А бу мен деп кижи амырын аскырап.

Сананзам, ончо телекей — төрөлим,
Је «ойойым» деп мен кожондоп ийерим.
Оны ла таптым ба, керек кыйылар,
«Ой-ой-ой!» деп, туулар ойгонып кыйгырап.

Кенейте онойып олор не кыйгырап,
Кереес онтуузы тебилет пе орой?
Кем болгоным ундутишай, бойыма
Кебедел санааны кийдиретен болбой?

Кижилик јүргим ончозын онгдозын,
Је алтай көстөрим бадырбас онызын:
Темирчи бу Чактың тебилге күкүрттин
Јеезелү јеримде канайып көрөрим?!

О салым-куулгазын! Сен — узун кулузын,
Је сенинг özümىنг бистерге ачузын! —
Јоктомчыл сезимге онойып таптырткам,
Јолдордың түбине билинбей чурагам.

Озогы куучынның коркушту чындыгы
Кöксиме ачылып, көстөрим чагылып,
Түндерди, тибиртти, улу Боор күндерин
Кöспöктöп туратам — качангы тöröлим!

Ойгортып, ондонып, ойто ло катап
Озогы јолдордың изине базатам.
Кöс жажым табырап, јүргим јалбырап,
Кöрнöдий түўкини мен таппай азатам.

Айлангам мен эмди. Эрчимим аайлагам:
Алты тала алтайдың ўстинде
Ала-күне ўстүккен бедим мен, —
Алтайлык адымды, сүримди бедрегем!

Артык база нени де эмес.
Айдып болбос кереести де эмес,
Алтын-мёнгүн јөбжёни де эмес,
Адакы учында — макты да эмес.

Алтай адымды, аңылу чабымды
Мен тапкам шак мында, адалык јуртымда —

Абайлар, Ајылар, Акандар сөзинде,
Маймандар јуртаган Карагол-алтайда.

...Карганак эмеген-обögön айлында
Кичинек турада мен таптым амырды.
Эңирде ижимнен мен орой келгемде,
Эңчикпей мени уткуйткан эжикте.

Жүргим токунап серизин дегемде,
Олордың куучыны — эң артык соот.
Озогы јобош эрмегиле меге
Ончозынан терен чындыкты ойгозот.

О Подгорный ором! Јоктомчыл сезимнен
Айрылып алала, бу алтай адымды
Оңдогом соңында, быйанду сүүжимнен
Алынарым чындал ырысты абымды.

ПОДГОРНЫЙ ОРОМ,
ҚЫШҚАРЫ ЖАС, 1967 ж.

Карган уйыбыс

Оскё јерлерден эбирип келеле,
Энемнинг айлында токунап отурым.
Эжикте турган карган уйыбыс
Оскёлөп мени таныбай јыткарды.

Öчöмик көстöриле мени аյктаپ,
Эрмек сурагандый, ээги кыймыктайт.
Эске алынып, эптешпей, кемзинип,
Көстöри јарып, меге ол јууктайд:

— Баштак тужында меге очёжип,
Бажыма согуп туратан, балам.
Учында тарына бергемде, ёкпööрип,
Учканды сени сүзерге туратам.

Энен сени адышып, мекелеп,
«Уйынды сокпо» деп уйалтып туратан.
Эңирде одордон јайпандап келетсем,
Удура мени ол уткуп чыгатан.

Кök ёлёнгнöң јайып береле,
Кöнöги канырап саай беретен.
«Балам уйыла эптү болзын» деп,
Буулаган кöйрчök белетеп иjetен.

Улайын эңирде кажаган ичинде
Уур ўшкүрип, сананып јадатам.
Қыштан чыгарга чеденде ёлёнбöр
Қызалаң болгонын билетем, балам.

Кöп балдарлу слердин билеге
«Кöргöн јанызаар» болгом мен, балам.

Қачан чыдагайаар деп каран белгелеп,
Карангүй түндерде карығып, карыгам.

Қачан сооктор камык тежиктең
Карам јогынан ўрдўртип турганда,
Јадыным тонуп, басқындал, эжикте
Јаман салымга карғанып туратам.

Ончогор әмди слер чыдап калдыгар,
Оның да учун, энегер чилеп ок,
Бала-баркага јўрегим токунап,
Башказы учун санааркаш менде јок...

Оскў јерлерден јанып келеле,
Энемниң айлында куучындал отурым.
Эжикте турган кару уйыстың
Öчомик көстөрин эң солун бододым.

Салымым белгелеп, бойымды аյыктап,
Санаазын ичине сугунып турғандый.
— Эненге ле сенинг әмдигенче аршаа,
Әмдигенче күч деп сезип салғандый...

КУЛАДЫ, 1967 й.

Жиит кижининг јангары

Сүүжим, сүүжим, —
Сүрнүкпес көстөрин!
Сүрекей кородоп,
Сүрнүккен көстөрим...
Кöörкийим, köörкийим,—
Öчпöс öктöмim!
Öчöбö, öштöбö,
Öксöгöн сүүнчим.
Jаш тужым, jаш тужым,
Ырысты jаштарым!
Jакши ба, jакши ба,
Ыйлу jаштарым?!
Ырызым, ырызым, —
Ырабас каткылар!
Jаркыным, јылдызым,
Jалбышту jаңгарлар.
Сүүжим, сүүжим!
Мен — öскöн кижи.
Aру jaаштарым,
Kару jaастарым...

ДЕКАБРЬ, 1965 г.

«Тенгерининг чакызы»

(1967-1972 jj.)

Табылғы камчылу күлүкке јангарым

Jaan jaantu Абай-öрөкөнгө

Менинг түштериме
меемди шүүредип,
табыл-тубул табылғы камчылу,
табылғы сабы табырууш јинjlү,
табыскак ошкош, танытпас бир күлүк
тан алдында табылып, күлүреп,
менинг түштеримнең алтай кижиини —
мееркежил, бойынанг кыйышкан немени
тайгалар ажып, талайлар кечип,
та канайып аспай, таап алат болбогой,
та канайып јаспай, ол таныйт не оной?
Капчал оромноң, калыктың ортодон
Кап-чут тушташтаң, качалган туштардан
Кайкалас алланган кара тамчыны,
Кайкалду санааны, кайылбас јуланы
Та канайып тудат, туйбалап тургузат,
Табыштаң јайладып, јарлыгын угузат
Табыскак ошкош, танытпас бир күлүк,
Тангары јуук бозом капшуун јүгүрүк?

Түштерим түймедин, түрткүштеп, түргедеп,
Түнерик уйкуны толгоктоп, түрбектеп,
Орыннаң бойымды мокодып ойлодот,
Ордына тойлодып, ойгорым ойгозот —
Жарсылдаган камчылу бир күлүк,
Карсылдаган каткылу эр күлүк.
Көспөкчил көстөри тобомди ёрүмдеп,
Көрүжи күйкама төжүдий күнкүлдеп,
Сүрелей табышка, сүдердий* сакышка,

*Сүдер — јабылак, зонт {озогы сөс}

Сүрлерин базышкан сунушка, јарышка
Сүрекей сандыртта, серибес шакпыртта
Кара тамчыга — алтай кижиге
Кайралду кежигин алдатпай јўрерге
Öй-тала ёткўре, öзök-тын öскўре,
Öнгзўре, эренгис öндöрди öчўре
Тангары јуукта куулгазын јорыкту,
Табылып ла келер такылга јурукту —
Табылғы камчылу такылбас јўгўрўк,
Табыскак-чёрчёгистий тёрёл бир кўлўк!

МОСКВА, МАРТ, 1968 й.

Тöрöл ар-бүткен

Тöрöл ар-бүткен!

Öрö öндöйип, тындаланып отурадым,
үйуктап болбыйдым түндерле:

Алтай јерим ўстүле
ак булуттар јылыжат,
куу тумандар койулат,
соок сыркынын сүмерлер
бороондолып тартынат;
олордың мөңкү јүстери
там јалтырап, там курчып,
күстинг келижи,
күнүңги јелижи
сезилет меге, эбелет.

Тöрögön-тöркölör!

Эки кулагым улу табышка
туй тунул калат түштерле,
Је эмештенг энир кирзе ле,
Јок, сыгындардың сыылты эмес,
эмди меге окпын-сокпын, эс-бостонг
алтай улустың арбынду эрмеги,
јаркырашкан, јаакташкан
јардак, омок куучыны;
темдектеп алза, электрик Мörүштинг,
кейтик тилдү Абайдың;
агаш јараачы табылу-тапту Эрелдейдинг;
Сталинградты корулаачы,
Кенигсбергти алা�ачы,
Кокышевтиң кокырын эске айдып јүретен,
комыдал билбес Ајыстың;

эки айылдаш, эки чабан
Күдердинг ле Арчынның
эзирикте чабышканы,
эрлү бойдонг кабышканы;
шулмус көстү Точыктың
(чоло ады Қегей эт)
јаза-буза чечеркегени;
буурыл чачту Тыйыктың
бее кабырып шанжаганы
шыңырап келет, јарыдып ийет
шык тұнаачы кулагымды...

Эбире отурган
Эне-төрөгөндөр!
Айланыра турган
Ага-карындаштар!
Мен, чынын айдар болзо,
алтай ар-бүткеннинг апту јыдын
аңылап жетире јакшы билбес бойым,
амадап јазап тартынып көрбөгөн бойым,
актузынан бу тужында
тартыладым тайга-ташка,
арка-тууга, ару јашка,
агаштардың шуултына,
агын сууның шулуртына,
албаты-јоным куучынына,
амыр, јараш ойынына,
ару јаңгар-кожоны...

Кенетийин, бөрүдий,
тартыладым сеге, ар-бүткеним,
табыжадым сеге, ар-јайааным!

Бөрүдий.

МОСКВА, УЛУРГЕН АЙ, 1968 й.

Куулар

Жастык эдип јазымды
Жастанала, мен јаткам.
Уур кёксимди јазылтар
Учурлу сөстөр таппагам.

Куулгазын төрөл сөстөрим
Кулагымның јанында.
Тудайын ла дееримде,
Учкулай берген ырада.

Оноң көрзөм, ўстүмде
Төрөлиминг кырлары.
Көстөримнинг түбинде
Төрөлиминг куулары.

Көзим ачык,
Көзим јабык
Курч шыңыртты тыңдайдым.
Куулар учуп,
Куулар јанып
Келеткенин таныйдым.

Апагаш ару канаттар
Кейди кезип шыңырайт.
Кенетийин тилиме
Алтай сөстөр конгулайт.

Жастык эткен јазымды
Жайладып, туура таштагам.
Куулар болуп бурылган
Куулгазын сости таныгам.

Кёксимдеги кызалан
Жарый түжүп јазылган.
Ӧскө јерге астыккан
Ӧзөгимди јарыткан.

МОСКВА, 1968 ж.

Жаныксаштынг жаңары

Бир катап мен ойгонып келзем,
эбиреде
ээн меестерде
мал тыныжы —
куу туман.

Экинчи катап мен ойгонып келзем,
эбиреде
кеен меестерде
албаты јўзи —
кызыл ёрт.

Үчинчи катап мен ойгонып келзем,
кёс једерде —
эбиреде
чёл.
Чўкёнгён кўстёрлў
чўркёлишкен сўнелер
кынгыс этпей бараткан.

Јок, ол сўнелер эмес!
Олор — тураартында,
Алтайымнан ыраакта
Жаныксап ёткўрген
Жаныскан кўндерим.

МОСКВА, 1968 й.

Эр-Адучак

Справи
съзаписано

ср 33

книжка

Азып турзам, аланзып турзам,
Бойыма бойым бүдүнбей турзам,
Болушка кел, колыңды бер,
Эр-Адучак баатыр!

Јазып турзам, јалтанып турзам,
Јобоп, бодоп согулып турзам,
Јолды көргүс, чындыкка чыгар,
Эр-Адучак баатыр!

Ачуга бастыртсам, тögүнгө табартсам,
Акту сүүжимди оодылтып јайназам,
Аргадап ал, аруны коры,
Эр-Адучак баатыр!

Үрелип јүрзем, уйатка түшсем,
Улустан тууралап, баш көдүрсем,
Јарғыны ёткүр, карамдабай ѳлтүр,
Эр-Адучак баатыр!

Je ѡрё ондойзём, согушта турушсам,
Тёрөл албаты учун тартышсам,
Чындыктын улу күчиле толтыр,
Мени башта, мени көдүр,
Эр-Адучак баатыр!

Сен — кёксимде јудурукча јүрек!
Сен — куулгазын эрјинече јүрек!

МОСКВА, 1968 й.

Түймедиштинг јаңары III

Күнчыгыш јаар
Күнчыгыш јаар,
Кар јаар,
Салкын јалбыраар.

Күнчыгыш јаар,
Күнчыгыш јаар
Сооктор чакыраар,
Јылдыстар каймыраар.

О, сүре ле анаар,
Ол чанкыр тала јаар
Учураг, шургудар
Узаткан санаалар.

Ал-сагыш амыраар,
Жал-жүрек токынаар
Көк-айас тенери,
Ак-сөңг тайгалар.

Анда турат эрјине адым,
Анда сакыйт эш-најым,
Анда сүрлү ада јуртым,
Алтын-Сүмер алтай јерим!

МОСКВА, 1969 ж.

***

Бетховенди эжиктеген
Беде јеени болгон деген.
Төлүлери баштанг ашкан,
Тögүнине шайып калган,

Аракычы таңма болтыр,
Амыр бербей базалаптыр.

Кижи бүтпес, кемди-кемди,
Бетховендий генийди
Кинчектеер деп тенек јеени,
Бертиндирип улу күүни?!

1969 j.

***

О, кöröдим сени, кööröмди!

Кöнгjüдедим сени — öртимди,
Köксимди öртötön öдимди.
Köмүледим кызу ўнингде —
Köксимди сергидер кöлингде.

Чыгыштын шуулаган түниндий,
Чылабайдым кайкап кебингди.
Чыгыштын шуурыган тёгиндий,
Чыдабайдым кырлап тёжингди...

Жылбырап, жыгылап, тайкылып,
Жалбырап, жанырып, кайылып!

МОСКВА, 1970 j.

Тверской бульварда

Жакшынак бу майда,
Жажарган бульварда
Жакшызын энгирде
Жайымжып жүрерге.

Ингирде, качан
Бозомтык түшкелек.
Ингирде, качан
Бойын ширт эткелек.

Ингирде, серүүнде,
Jaңмырдың кийнинде
Тамчылар табырты,
Бүрлердин шымырты.

Талдар жайылатан
Табысқакту туш.
Jaңгар жайылатан —
Жаркынду туш!

Тапту-жакшы май!
Такып келбес ай!
Мен сүйүдим қоёркийди —
Меге серүүн бу юйди.

* * *

Такталар ла сайын
Табышту каргандар.
Жышкылап штандарын,
Домино шакылдаар.

Тазаган баштары
Кызырып келгенче,
Тартыжар јаактажып —
Кызыган темирче.

Орёкён как баштар,
Ойрекёжип кайттыгар,
Ойынның бажында,
Амыраш јажында?

А болдоор бо слер нак,
Бу мындый чуркураак,
Качан план тужаарда,
Каруулу тужаарда?..

Тверской бульварда
Теректер алдында
Такталар ла сайын
Каргандар соодуда.

Эригип отураг,
Энчигип сананаар
Озогы јаш тужын,
Ойынын, омогын.

Каралга көстүрлү,
Качанғы сөстүрлү.
Қанайдар, конокты,
Кары јаш сокконды!..

МАЙ, 1970 й.

Табыскак јангарым

Кызыл эңирден ала
сары танга чыгара
көрөйдим.

(үлгерлер бичийдим —
түнде!)

Сары таннан ала
кёк түшке жетире
кёбөдим.

(улу түштер көрөдим —
түште!)

Кёк түштен ала
кёк эңирди кийдире
көстөрим јыжып,
күндү јарыкка
көрөдим.

(улаарадым —
каралга бойым!)

Кёк эңирден ала
эңир түнди түжүре
öttöн лё келген öйлөрлө —
ölümдер ўстиле
öдöдим.

(бичиктер кычырадым —
билинбес тойым!)

Эңир түннен ала
түн ортозын ѡткүре,

сары таңды адыра
салымга түкүрип,
санаам курч көройдим.

(үлгерлер бичийдим —
үделеп күчимди!)

Чыйкылдажып кучкаштар
ойгоныжып жатканда,
орынга жаны једедим,
күп эдедим.

(салымга имдейдим —
сакып öйимди!)

МОСКВА, 1970 ж.

Улу күн

Кандый күн эди — санан, шүүн!

Качан да бисте бу ок күн

Кандый бийик болгон күүн —

Гагарин учуп чыккан күн!

Кайкал, кайкал, сөс — көөрөм!

Қалық — казан, от — ёктөм!

Кайпагаштан Левитан

Кайнап чыгар жар айткан.

Албатыны шуулаткан

Ашпас, батпас күн турган.

Айлаткышты јууктаткан

Ак-ярыкта жол чыккан.

Онон бери јоктомчыл

Онуп калды туй он јыл...

О, бу күн кандый бозомдо —

Оромдо, ичте, ороондо!

МОСКВА, 12. IV. 1971 г.

Жут күнде эски троллейбуста

ҚҰНҰНГИ ЖАҢАР

Бу жаашта-јашканда, бу жутта, бу карда
булар кайда бараткан улус?

Кейи болзо кей эмес, көги болзо көк эмес — бу
бүркүк ле бозом бу улу городтың, тиштери
тарсылдап, откүн жыбарга откүре соктыртып,
сиркирешкен оромдорыла тарадайдый шал-
тырууш, жүк ўрбедеп бараткан жүдек эски
троллейбус...

Бу — чайнанып бараткан, бырчыт жаакту, мық
ээктү, бороонго бош бороргон бу кепештү
гражданин — эш-немеге эреетибей, борды-
карды керектебей, араайынаң кепшенет: жү-
рүмди ол жажап койгон, балдарын да чыдат
кайгон, ачуга ла сүүнчиге тен темиккен,
үренген, жакшыны көргөн, жаманды — артык
ого не керек, амыраар, база канайдар; бу
жут та ого неме бет, удурум жаскы оп, жаан
ла болзо тыш бербей, уйкузынаң аскырып,
шыркалу белин түниле арбандырып систат-
кай...

Бу — алдында отурган, буудайдый күргүл чач-
тары соок жааштан, көп жааштан суркурашкан
энекей? Канча бала чыдатты не (городто
балдар көп эмес, алга журттан болор бо?),
канча шыра откүрди не; канчын-јааштан ала
ол бу чагына жетире ашқа-туска ачаанду чук-
чунганча бойы ла, отко-сууга чугаанду со-
гулганча бойы ла — эмди кайда барып жат,
эмезе кайдан келип жат, о быйанду энекей?
«Жеңдерим» деп, «кеңдерим» деп, эркелеп
ле жүрүп жат. «Уулым» ла деп, «кызым» ла

деп, учка-башка согулып, ого-бого оролып, јомёжип ле болужып, јол учына јууктажып...

Бу — чочыңкай көстөрлү, түүген берет бөрүктү, кызыл тонду келинек кылчас эдип бир меге, «незин ширтеп турунг» деп, кынғыс эдер немедий, је унчукпай келедет, јол ортозын ол ёткөн, јаан мендейтен табы ѡок, ўлүш карга эригип, ўшкүринет ичинде, айса неге бууныгат, айса ўйде јууланат ичиш алыш ѿгёйни, эмезе иште түймееени, эмегендер сөккөни — кем сурайтан онызын, келижип чүрче коштойын: кийнинде калган јылдарын ѡоктоп эске алынат, алдындағы салымын аяктаپ, база иженет. Айса капшай једерин, амырап, бүгүн түүнерин, телевизор көрөрин, сок жаңыскан түнеерин сооксынып ол сананат...

Бу — эки јаш күүлечек! Буларга да күн керек! Көгөрө тонгылап, көбрүккүйлер болғылап. Бу ташты јара тееп, асфальтты да эркитең, коронду кейге алдыртпай, бензинге де чалдыкпай, көстөри јанты јарылып, ѿзүп јаткан эш чечек. Јылыйтпагар јолоорды, ташташпагар бойоорды — «айрылыш» деп токтолчык астыктырып койбозын! Оның учун мен слерден бир сурайын дегеним: бу бороонду энгирде, бу бозомтык киреде барадыгар кайдаар слер, бараксан эрү көбрүккүйлер? Эжер јолоор эптү бе, коштой јолоор коолду ба? — эмди онызын билбезеер, каруузын канай бере-реер, ѿзигер ле, јўригер ле, ѿгин јўрүм көргүзер: ётпöгин де јидирер, ѿкпöзин де ёчүрер, ѕдин де ол көпчидер, ѕскозин де билгизер...

Эх, эбире койылган бозомды, ѡрүмдеп ѡртöгөн көстөрди, тапчыны-тыгышты, јудунган тынышты ајарбайдыгар слер, таныбайдыгар слер, чын эмей, чын, чыныктап тарылзын

чыдырман јылдарды ёткүре чыдырап чыгатан ўйенинг көксинде! Бүдүмji, ижемji, күлүмji — бүгүн бу тегин ле сөстөр — тепсекен, тептирткен, такталган, је эртен де олор — солунта, согулта, сакылта... Је слерге илинбес көксигер түбине — јўк кылдый, учуктый, јўретен јылдараар ёткүре бу менинг көстөрим, буурзаган көрүжим — бу слерди јараткан, алкаган: сен — көжүген көк береттү, сары курчулу очкилү, нейлон курткалу, көк джинсылу уулан; сен — эрў чырайлу, эрке оборлу кеберек кыс-бала; тенгери дегежин, бу тилинг тидинбес бу тунук ла туйук какпактынг алдында ёзүп чойилген ачүрее эмей слер! Уткуйдым слерди! Мен? Кем дезеер мен, мен — слер качан да билбейтен, сеспайтен, көрбөйтөн кижи, је мен — коштойын, јанаарда јаантайын...

Жүзүн тыныштынг, тыыдыныш тыгыштынг, кыйык көрүштинг, кылчас этпестинг ортодо, бу јуттаяшканда, бу бозом оромдо бу ла бойым, Таастаракай ошкожым, тапылдан бараткан кажаң адымдый, тарсылдан-шалтырап мантаган эски де болзо, је эптү ле быжу бу троллейбуста кайда барадым не мен — кандый јылдарым jaар, кажы ўстүгүм jaар? Та ёрё, та төмён, та ёдёр, та отпос табыскак тургактар jaар? Тап эдер такпайдый — арутулар калјуда; тап эдер таспадый — ажулар каттуда!..

Бой-бойыска јапшынып, тыкталып, бойы-бойысты ийдижип, тыгылып; јарын јарынга, ийин ийинге, көгүс көгүске тиийижип, биригип; бу јутка ёдүп, ёткүн јөдүлдеп, кысталып, айланып, кылайып, сыйктырып, каткырып-ко-кырлап, калактап-чугаалап бис кайда ба-

радыс, улус? Бу түй тартылган, јаантайын бүрүңкүй, корголын булутту тенгери алдында, бу таш тенгектер чогулган тергееде, бурлашкан судазын-тамырлар ичинде, бу Қандык айда, бу Қакай јылда?

О, бу кемдер не мындый? Коштой, коштой, коштой... кожулат ла јолой: кем чыгат, кем кирет, тызынат, чиренет; отурат, солунат — ийдинет, ўнденет... Бу бис пе, улус? Ол ондый, бу јўрўм...

Унчукпай, унчукпай, унчукпай
уулстар баргылап јат араай.

Је кайдаар, је кайдаар?

Је качан айазар?

Канайдар?

Айдынар!

МОСКВА, АПРЕЛЬ, 1971 ж.

***

Курбуйа тонгон бойыстан
Куу чырайлу бир келин
Жопон бо деп орустап
Жоктогонду сурулап,
Жок дееристе, ол ийнин
Куржандадып базарда,
Туура бистенг баарда,
Турган бойы оп-жибин
Тура калдыс аайлабай.
Оноң, сокор јилбүүзин
Ондогоныс ачынбай.
Канайдар, бис те азиат.
Қарын јакшы ууш улус:
Алтай дезен, чат укпаат,
Айдарда, чегинг чек угус.
Жаманыс ла јакшыбыс
Жат билбези — аргабыс.
Амырыс ла арубыс —
Артыктайтан анзыбыс.

А бис болорыс ару-чек
Ак чечек ле көк чечек.

ДИНАМО, МАЙ. 1971 й.

Сол јаканың јанары

Сол јаканың гимынын
Солунтага јетире
Жүрүмимниң, жүргегимниң
Жүткүүли деп кем билер!

Солундарга солуктап,
Жылдарымла баарым.
Сакылтамының јолына
Жалбыраган чыгарым.

Тымык, кортык улустың
Тымулары — уйкуда.
Тылбыраган чындардың
Тын-учуры эм кайда?

Токуналу слер бүгүн
Тойунып калган чычкандар.
Тылбыраштың төгүнин
Тын дешкилеп ычкыдаар.

Буудактарды буза чачар
Бускалап слерди бустадар.
Чыйкылдашпай, чыкырашпай,
Чын чындыкты тыңдагар.

Чынаркаган кудайаар
Чыдырап чынга јок калар.
Чыт эдишкен чырайаар
Чыдырманый күй калар.

Јок, электеп, жүзеерди
Жоролобос эмейим.
Је күйүк сүртер ўзеерди
«Дефицидеер» эткейим!

МОСКВА. 1971 й.

Энейиме јангарым

Јорыгыма тергедип,
Јолго кийер кеп эдип
Јунуп берген чамчамды
Улу Чөлдинг бур-торы,
Јууда кийген көб тондый,
Југуп, шингип ондыры.
Эмди торсоп чылаган,
Эр эдип мени чыдаткан
Энейимнинг колдорын
Эскертер кереес ол болды.

Јорыгыма теркилеп,
Јолго јийтен азық деп
Салып берген курутты
Чек кичеейдим, јибейдим,
Чеберлейдим, энейим, —
Салым качан күч болор,
Эрик јокто күч кожор,
Эки эмчек сүдинен
Эмдү-томду аш эмей,
Эркитеитен күч бергей.

Эмди узун бу јолдо,
Эр јолдоштор ортодо
Эрте јашты ойгортып,
Энейим айткан кожонды
Чөкбөстөң чойбидим,
Чөлдөр түбин өдбидим...
Ол кожонды тындалап,
Эдегингнен кармадап,

Эликting эрке чаабындый
Эптү, јегил бутка тееп,
Ээчий-деечий чыдаар деп,
Онгдойип бис турганыс,
Орё көрүп басканыс.

Оксөгён күн ўстүске
Тобого башту бистерге
Толо јаркын төгötön, —
Оскүстер де öзötön,
Орёги Күн көрötön:
Чыдан бис те öскönis,
Чындан јарык көргönis.
Оксöп эмди не јозок,
Окпöллötön шылтак јок.

Чын, эмди мен јаантайын
Чыгыттынг мёнкү јангарын
Чыт этиртип барадым.
Салымнынг сыр-салкынын
Сарындадып турадым.

Тебингеним узактан —
Теректүнинг сынынан.
Үч-Сүмердинг койнынан,
Үргүлжикting коолынан.

Эл-јериме јанарым —
Энейиме јангарым.

МОСКВА, ОРОЙ ҚҰС, 1971 й.

Төрөлгө төрө јнгар

Кара аркалар, тайгалар,
Меес эдектей кыралар,
Менгдеп кыра јакалай
Чаап бараткан кижиининг
Кеен кебери — ончозы
Кепке салган немедий,
Кёгүске түжер, түжелер,
Кёсқо узак эбелер.

Тектиреш тууга тептире
Энгир түште сүзүлген,
Самарган тууны кечире
Салаалай түшкен солоны
Эске кирзе, эриксем,
Эдил күүкти түженсем,
Айлык јерден айланып,
Жылдык јерден жылгырлап,
Ай канатту шонкордый
Алтайыма јанарым,
Алкыш сөзим айдынып,
Арчын ыжын тынарым.

Айдын-күннин алдында
Албатының арада
Бала-барка чыдадып,
Бажын-билип, башкарып,
Каргандарды сүүндирип,
Кайран төрө көдүрип,
Жүрөр күүним, күчим бар,
Журт улалтар учур бар.

КУЛАДЫ, 1971 Ы.

Дүйнеш Серик – аның таралығы

жарылған күнде, өмірін
күдіндейтін әйелдердің
шамандықтарынан жақында
Калын-жасынан дүниенде
Болат Іштеби (бабасы)
жайталып жатын жақында
Алғаш жаңынан шамандықтарынан
жарылған күнде, өмірін
жарылған күнде, өмірін

«Эл-Бабырган» дептеринен¹ (1972-1977 ж.)

Сабактың күнде, өмірін
Калындар көзінде ұстасы
Болат тұлғанында ғанаған
Боладаң даңында болып тұрған
Болат тұлғанында ғанаған
Калындар көзінде ұстасы
Лекердің жаңынан шамандықтарынан
жарылған күнде, өмірін
жарылған күнде, өмірін
Борадың жаңынан
Калындар көзінде ұстасы
Калындар көзінде ұстасы
Медең-Калындар көзінде ұстасы
Алғаш жаңынан шамандықтарынан жарылған күнде, өмірін

Јаш турна

*Канчын јашта божогон
Кайран поэт нёкёrim,
Кару Намжил Нимбуев!**

Билбезим, најым, ол алтайда
Бис такып јолыгарыс кайды.
Је сени ундуутпас качан да,
Је менинг кёксимде јажына
Беш айры канатту јаш турна.*

МОСКВА, 14. I. 1972 ж.

---

*Литинститутта бис мынайып танка дайтеп бешілдых ўл-
герди кебеделдеп туратаныс.

Жайым Өзёк

Жайым Өзёк. Жайы түн.
Жараттай тал. Суу мөңгүн.
Кадын-талай тыш албай
Канат жайып баратпай.

Мынан озо көп јылдар
Мында ёскö эр турган.
Менен озо санаалар
Меезин база чагылткан.

Қалығының салымын,
Кату јолын сананган.
Көстөрининг жаштарын
Кök толкуга ычкынган.

Канча да кörзö ичкери,
Кайалар калпык јўстери.
Боро туман туй тарткан,
Боомдор ээчий боом барган.

Бого турган. Ол уккан
Кожон эмес — комудал.
Јаңгар эмес — јайналган
Јаңыланып жайылган...

...Јанып јада јаан ѡлдон
Јарадынга токтогом.
Кадында биске канча боом
Калганын катап чотогом.

Кадын, Кадын абакай!
Кажы бирде — кубакай.

Қатузынбай, јалакай
Қаан-Бийине бараткай.

Калыгың да јолы түс,
Қачан сенинг сынынг түс.
Эркин-Өзök. Бабырган.
Әбирип јадым, эр-шуурган.

Јоткондорго мен белен.
Јолдошторго күн-эзен!
Қан-Алтайым уткугай!
Кадын алкан шуулагай!

АВГУСТ, 1972 й.

Jeeremeyge керес јанар

(Сыгыт)

8 ноябрьда 1972 јылда Горький городто чөрүдө туруп божогон канчын-јаш Ечешев Jeeremeyдин албаты учун берилген тыны ундулбас.

Jetker-töbek мизинде
Je кайттың деер Jeeremey,
Jер-алтайдың түбинде
Jен жастанып, Jeeremey?!

Эдил-эне терен суу,
Кечлекен болzon кайдадың.
Озёр салым јок болуп,
Олбёгён болzon кайдадың.

Кеен Карагол-алтайга
Келбейтениң бу туру.
Кёгöl майман јуртыңды
Тутпайтаның бу туру.

Он сегис јашту тужында
Кыйылганың бу туру.
Кöзи жараш кöйркىйди
Кöрбöйтöнин бу туру.

Эмизип койгон эненге
Эриги јок корон болт.
Азырап койгон аданга
Айдары јок ачу болт.

Кöстинг јажы — ачу тус,
Кургап калар ол эмей,

Je эт-жүректиң ачузын
Денгерге күч, Іееремей!

Бурузы јок јаш кёёркүй,
Бурылып келбес сен бойын
Кёксибисте көрнööдий,
Кёк чолмондый болгойынг.

Ойлёр одёр, је јүрүм
Очпос жанду, Іееремей.
Энке-тоңко эдил күүк
Эдип турар, Іееремей.

Оскүләйле, черүге
Оскö уулдар атанар,
Сöзин берип чертүге
Сенинг учун бек турар.

Ус колдорлу аданынг
Улу ижи улалар,
Жарып турған агаشتан
Jaңы жүрттар тудулар.

Жаркынду ол тойлордо
Лыргабайтан эмтиринг.
Жашöскүрим ортодо
Ойнобайтон эмтиринг.

Je сен јүрбеген јүрүмди
Олор јүрзин качан да.
Қайран Алтай ўзўлбей
Качан да болзын, качан да!

Ару соёгинг Алтайды
Амыр жатсын качан да.
Албатыга кеберинг
Артабазын качан да.

Мёнкүү сыйнду бай-терек
Бүрин тёксин ўстүге.
Жайнап билбес жайым күүк
Жажына этсин ўстүнгө.

Келип јаткан ўйенинг
Кереези бол, Јереемей,
Эрлдей уулы Іееремей,
Эркеден эрке Іееремей!

ГОРНО-АЛТАЙСК, 1972 ж.

Энебиске экинчи јангарым

Эң кичүбис черүге атанды.
Эски турабыс эмди там шынғыды.
Эжиктен чыгара, бозого алтадып,
Энебис уулын ўйдежип алкады.
Сегис балазын чыдаткан јуртында
Сенекте јаңыскан ол туруп ла калды.

Кажыбыс ла шургуп, эмди таң алдынан
Канадын түзедип, төрөл уйанан
Капшайлап, энчикпей учкулай бердибис,
Качандык сакылта салымду энебис!
Карамтык сагышка, чаймышка түжүрдис:
Канайып јүргейис? Качаннан келгейис?

Энеге эмди не? Эртен-энириин
Эки-јаңызын азырап ла јўрер.
Одынын јардырып, суузын экелип,
Онойып ла ёди сл каран ёткўрер.
Кары-кательска көргүспей эригин
Каранын-арайын јолысты белгелеер.

Эки серкезиле ол бир-биринде
Эптү-јöптү эрмегин ёткўрер.
Айлына маарашкан јаңылап келгенде,
Ардактап-эркелеп ол ўйге кийдирер.
Аїгга-кушка туттуртпай јўргенде,
Арка-туунынг јаңына ўредер:

— Тайга-ташты бу кырлап туруп,
Та канайып слер јыгылбайзаар, балдар?

Түшкөр дезе, ден болбой, токоорып,
Түлкүге канайып јидирбейзеер, кайкаар?
«Ай-уй» да дезе, учкандар, алдыртпас,
Ангдарга туттуртпас, кижиге јуттуртпас.

Је акыр ла болзын, ангкамды астырып,
Јетиртпей ойложып, сөс укпай, салдырып!
Эзенде ле уулым амырап јангажын,
Экүңнинг бирүзин мен сойбой кайдайын! —
...Энебис мекелеп олорды кекедер,
Серкелер сөзине кезебей кепшениер.

Ондый эмейзин; чукчунып эмештен,
Ойноп-соотоп, иштеп-эштеп,
Йидинг ѡдёжин көлзöдип узадар,
Оскö-башка ол нени кылыыр,
Озёк-бууры кемдерге ачыыр, —
Бистерди сакыыр, бистерди санаар.

Орында кискечек јаткан ла эмей,
Ол до биске эригип ле јўрбей.
Түрүлип калган ол түштер кёрөр,
Түүнип-шүүнип, ол түбин шүүреер.
Түшчи таңма — јазымы јоктонг:
Ол сезер, кемизин сакыыр ѡллонг.

Ырымы учун ырысту сыйладар:
Ыраактаң экелген тату сүт тадыдар.

КУЛАДЫ, 27. 11. 1972 ж.

* * *

Аман бол, досым, аман бол!
Айланып такып келерим.
Ала-Тау мөңгүсін
Айлаткыштап көрөрим.

Эртиштин ары јанында
Эр киндиктү тууларым.
Калынг эмес эл анда —
Кайран алтай калыгым.

Алтын-Тайга, Алтын-Јыш,
Агаш-тажы ыйык јер.
Алты айга анда кыш,
Ачу-корон соок түжер.

Қандый да болзо, Алтайым —
Калыгыма кару јер.
Кумран чактаң ол јайым
Куулгазынду куйак јер.

Чак тужында тазылын
Чаап та салса, бир ўрен
Таш кыбына кысталып,
Такып öзб беретен.

Ол ўреннен бүрленип,
Ойто терек бүдетен.
Тенгек кайа ўстүнен
Телбиреп ол күүлейтен.

Онойып ок бис сүре
Кырдырткан да болзобыс,

Кыйылбай, такып тирилер
Ойгор салым алдыбыс.

Кан-Эртиштиг јарында
Казан азып ичкенис.
Казак, кыпчак тужында
Карын јакшы јүргенис.

Кату чактынг шылтуунда
Кайралаштыс, кырыштыс.
Каандар очи бажында
Кан төгүшти қалыгыс.

Түгенбейтен түүкини
Түзедетен јаңыг јок.
Түйүлген камык чиймени
Түрген чечер јолынг јок.

«Эй, Мырадым, Мырадым!»
Элибис башка дешсе де,
Эриксинбей айдарым:
Эмди бис — бир күрееде.

Эзен бол, најым, эзен бол!
Эзенде такып келерим.
Эл-јеринге — эркин јол!
Эртэнгизин билерим...

АЛМАТЫ-УЛАЛУ
21—22, 12. 1972 ж.

Телелерге айткан сөс

Жок, түрктер эмес слер!
Слер ончогор — теле.
Ӧрө чыкпас немелер,
Ӧспөзигер — иле.

Жок, түрктер эмес слер,
Слер — түңзүк теле.
Ӧмөлөжип билбестер
Ӧлөр деп билгиле.

Жок, түрктер эмес слер,
Слер — түдер теле.
Бүдер чактанды бери
Бүртүшкенеер слер тиле.

Жок, түрктер эмес слер,
Слер — тенек теле:
Бой-байоорды тегелеп,
Болбозыгар бир биле.

Канайып слерге жай келер,
Качан канда кул ўүле?!
Жок, түрктер эмес слер,
Слер — түкүрткен теле!

* * *

Очогоорды ўштүге
Оодышкан эдинг бойлорын.

Тöбölöjip, öштöжип,
Töгüде janыс тойорын!

Jonның одын кöңжүтпей
Jок эдишикен эдүлер,
Олжочы келзе, öлүшпей,
Кол кöдүрген эмейеер.

Кату чакта jaантайын
Kачып jүрген слер — койон:
Kaчан да элин, jaйымын
Kоруп билбес кортык jон!

Алды-кийнин санан деп,
Aйт та түнгей — айтпа да.
Бирликте бийик салым деп,
Bилбезигер качан да!

***

Tартышкылап, юноорго
Tамы ачып ялкыбас.
Oрын blaажып, бойоорго
Oро казып бадынбас.

Oйгор мактың кереезин
Oндоороор бо бир качан?
Jaң jaмыда эмезин
Jартаараар ба, качан кан?

Taңмалар слер, таңмалар!
Taңыганаар не суузын?
Toоргылар слер, тооргылар —
Tокооргоноор коп-куучын!

Кöмүжип ле койзогор
Кöкүйтен јаңду эдигер.
Кöрүшпес учун ончогор
Кöнү јол јок тенектер.

Озогыда ойроттор
Онойып јинже божогон.
Мойныгарга, коомойлор,
Монгузы онон оролгон.

Кöңжүтпезе, от ёчёр.
Öнжүтпезе, јон ёчёр.
Түкүрип койзо, түби бир —
«Түгөнгөн тоорғы түгин јиир!..»

Калыгыстынг кежигин
Калбактайтан тап кайда?
Албатынын керегин
Атыртпайтан тан кайда?

ГОРНО-АЛТАЙСК, МАРТ, 1973 ж.

Тургак ёй туштагы ўлгер

Одүп јаткан бу ёйлөр
Өнгзүрэз сүрекей, —
Ӧзбүмдэ сенбайтен
Откүре ачу сыс эмей.

Кыйынду сенинг ۆзүмин
Кандый орой, о элим!
Кыйал болгон көрүминг
Кыйылзын деп, кел, билим!

Ӧлйин дезенг — күчинг көп,
Ӧзйин дезенг — күлүнг көп.
Ӧчйин дезенг — чогынг көп,
Күйейин дезенг — күлинг көп.

Бу экүнинг аразын
Кечетени — кызалаң.
Бу кызалаң шыразын
Бузатаны — бускалаң.

КАЙАС, МАРТ, 1974 й.

Бистинг салым

Jon отуры —
Jоон одурып;
Jол ортого —
Ойбокко.

Jок, күч эмтири
«Jox» күч эдип
Бу бойынга —
Ойгуга:

Каран бастығып —
Каранты сакып!
Каранты сакып —
Каранга карып!

Улалу, улалдың,
Уулдарды улдадың.
Сүремей-камың —
Сүрекей јамың!

ҚАЙАС, АПРЕЛЬ, 1974 ж.

Шейитханумнаң сыйга келген каламбыла јаза тарткан јангарым

Дагестаннаң калам келди,
Кас канады ошкош калам.
Таныш-таныш сөстөр келди,
Кат-бичигин ача тартсам.

Тайга-ташту каскак јерлер.
Тапту јииттер, туучыл эрлер.
Даргин, кумык, лезгин кебер
Тарый кёскö илиндилер.

Ойто такып эске алдым,
Оңдол-аайлап, башка салдым.
Сöсök коштой сөстөр чебер
Сöйлöй, јölöй тизилдилер.

Тöзи бистенг чыккан калык:
Сöзи — танык, ады — кумык.
Чек-кыйуда туруп калган
Черүлерден олор арткан.

Урум, Иран — улу элдер,
Уруш-согуш, уктар, тилдер.
Канча чакка канду јууда
Каруул јуртка калган анда.

Бара-бара — башкаланды,
Кайнай-кайнай — кайлышталды.

Кавказ-калып уруп алып,
Кайылтканын таны такып!

Жүзи—башка, је тил, је тил!
Јебрен бистинг сөстөр јеткил:
Билижерге, табыжарга
Тилмеш јокко јакшы арга.

КАИАС, JAC, 1974

* * *

Жай ортозы, Жаан изү ай.
Айдың он беш жаңызы.
Ээн калтыр эки ай
Кеен најылар туразы.

Күнгүлледе басканым
Коридорго торгулат.
Кожончы ийним кыбында
Күрөн тажуур кунугат.

Үренип, жаткан түнегис —
Үстүгип јўскен керебис.
Жети кат сары турабыс —
Жемирилбес туруубыс.

Эртен-ингир табышту
Эрикпейтен јурт эди.
Жараш сўскö ѡарышту
Жайым жанду юн эди.

Балкар уулдар эм кайда,
Базат, байла, Баксанда?
Карабайлар Домбайда —
Кайа-туулу кабайда.

Авар күлўк Москвада —
Аскан-тоскон, санаада:
Канайып кайра жанар дийт,
Качан опо јудуп јийт?

Буряттарым Байкалда,
Буудактарын бузат па?
Орус најым Рязанъда,
Озогы јурт ордында.

Беш јыл бисти јайкаган,
Бек базарга чайпаган,
Сöс тенгизин кечирген,
Тöс кереезин сестирген

Кеенчиликтинг кереби!
Бир матросынг эбирип,
Келип јўрди ѡол шылтай
Билеринг сен, ол — алтай...

МОСКВА

14 ИЮНЬ, 1973 г.

* * *

Жылыйтып салгам — юк эдип! —
Жымжак, ару күўндеримди.
Жажырып койгом мен эмди
Жарык, кару тўштеримди.

Кезе, чике кёрдўрте
Некеп салдым кёстёrimди,
Соок айаста танг эрте
Собурып кёрдим сёстёrimди...

Эмеш-убаш бўдўптир
Эрjinелў јаш чертим.
Эмди болзо, келиптир
Эркетендў эр темим.

ГОРНО-АЛТАСК, 1974 г.

Арајан

Арајан аш азыйда
Албатының јыргалы.
А бу ачаан јылдарда
Ар-түбеги, јоболы.

Аракының талайын
Алтап болбой эр чөнөр.
Аракының тайгазын
Ажып болбой эр чўкёор.
Аракының тамызын
Ачып албай эр ёлёр.

Бала-барка ёскүс артар,
Бараксандар ёксöп артаар.
Кайран эжи тул калар,
Кара кёзин јаш алар.
Барган бойы барбайсын,
База кемге мынаң шор!
Баатырдың да сёök ордын
Баргаа базып, шынг болов.

16. 9. 1975 j.

Кырлактагы эки кыс

Жажыл кырлак сынында
Жаш эки кыс от салат,
Кургак будак сындырат,
Куудан блөң јуунадат.
Одургылап онызын
Отурдылар коштойын.
Сабарларын јалбышка
Сарбайта тудуп, јалышка
Кызарыжат јўстери,
Кызыган кептү ўзеери.

Кызыл энгир тўжерде,
Кырлакта кёк тўдўнде
Кызыл-марал ўўрелер
Кызу чокты не эжер,
Кылып, нени бу шўўжер,
Кыс кўйнинде не шўўлер,
Билейин дезенг, тўймедин
Бир де сурак шўўретпе.
Бойлоры айдар, бўдўнип
Бойлу кёёркий-ўўрелер.

Кўлумжилў яс ёдёр.
Кўйк эдер. Кёк Ѻзёр.
Кёёркий кыстар јўрўмди
Кёрбозин кёк тўдўнде!..
Кырды тёмён кырлактай
Кыстар тўжўп јангылайт,
Колын яғып баргылайт.
...Костор очўп жатқылайт...

КАИАС. 4 МАЙ, 1975 й.

Эски Арбат чечеги

Эски Арбат чечеги,
Эзен, эрке москвич кыс!
Эриндеринг эрмеги
Эм јажына меге — сыс.

Эки јылдың бажында
Эбирип келзем, сен — келин.
Элес эткен тушташтар
Электричка деп билин.

Оройтып калдым, кайтырым,
Онгдозом до, не таза?
Ондый да болзо айдарым:
Онгдо, онѓдо сен база!

Эски Арбат чечеги,
Эзен болзын, ёс, яран.
Эмди келзем, эрмегин
Энелик болзын, кайракан!

1976 ж.

* * *

Озо баштап — от. Оноң — яп. Ойто јок.
Коноочы ўй. Коронду ый. Оноң — шык.
Кочкор ай. Карлу түн. Ак күйун.
Кара јангыскан. Кара телефон. Карапуын.

Кородоор? Кожондоор? Кемге, незин?
Қолбу да, каруу да јогы — эптүзин.
Тийбейин сеге. Көрбөйин сени.
Илинзин көзиме телефон-илбизин.

Он көстү телефон. Онг сөстү телефон.
Ончозын онгдайтон. Онтодып койотон.
От то јок. Чорт то јок. Кокымай отурым.
Ортолық — мен бойым. Оо, сок јангыс — мен јайым!

БАРНАУЛ, 23. 2. 1976 ж.

Кару эмчи

Бу кайтты не кар-јоткон?
Булутту бороон не болгон?
Атыйланып шуурыган,
Ак карыла быкырган.

Соокко ёткён, тымуурган,
Содондоп, сок јангыскан
Барадырим оромдо
Барнаул деп городто.

Кочкор айдынг короны;
Коромжык салым куйуны.
Коп-јабардын согооны,
Короты јолым ойыны.

Канайдайын јангыскан!
Кар-шуурган да каныккан.
Канайып мынан чыгатан?
Кайдаң болуш алатаң?

Кару эжим, кайда сен?
Кара јангыс эмчим сен —
Каштайлап меге једетен,
Кайралду болуш эдетен.

Качан јолдонг астыксам,
Качан јайнап карыксам,
Каракыда келетен,
Кару эмчим, кайда сен?

Қачан окко алдатсам,
Қанду ангый курчатсам,
Күйакту туруу беретен,
Куулгазын эмчим, кайда сен?

Қачан истенг јажынзам,
Қачып, корып, јалкызам,
Қатузынып кезейтен,
Кайран эмчим, кайда сен?

Қачан артап, суузазам,
Қачан искеп, суразам,
Кутук суузын беретен,
Кудайлык эмчим, кайда сен?

...Кар-бороонго алдырткан
Каражыда бараадым.
Кару эмчим сааттаган.
Кайттың сен деп сурайдым.

БАРНАУЛ, ФЕВРАЛЬ, 1976 й.

Татар қысқа

Жалакай, керсү сөстöрлү,
Жараш, эрү костöрлү,
Яңыс ла сүре сен яңыс,
Jakши ба, таныш татар қыс!

Канай-эштеп јол болуп,
Келгем тушта Москвага
Каран-туйук сомдолып,
Киретен эдин санаага.

Јартын айтса, јуук эмес,
Jakши-јазап билишпес,
Янду ла таныш болгоныс,
Jaан ба база бу ырыс!

Ненинг де учун бу тушта
Серемжилү јүгүртип,
Сеге барып туштаарга
Некей берер јүрегим.

Бу ла уксам, бош бойынг
Бойлу јүрген дешкилеер.
Божобой, козинг онкойып,
Бууныхсан да кем килем.

Бичиктенг козин айрыбас,
Бир сүүнчизи та кайда,
Бойдондорды аярбас,
Бойынынг ла алдында...

Ондый да сөс угулган
Оок-тобыр уулдардан,
Чочып күүним јанбаган,
Чогынгды сескем ыраактан.

Сертежер дешкен седендер
Сеге јукпай, кайдыгат.
Чегинге јаш поэттер
Чек тыгынбай, сок калат.

Ортобыста от күйбес.
Ондый салым бар эмес.
Онызын билер болзобыс,
Ондоожорыс, матур* кыс.

Качан бирде ёй келер,
Каткы-куучын чойилер.
Бүдедим, копти бүгерим,
Бүдрүлип те једерим.

Качан бирде јол болзын,
Каран эмес, ачыгын
Эрлү күүндү барайын,
Эжигингди ачайын.

Салкынду ѡлдоң сабалтып,
Сананып келдим, эрке кёр.
Тöп эрмегин улалткын,
Тöрөлдий кöбркий, кыс-нöкör!

Сенинг адынг јоткончыл,
Сенинг адынг јоктомчыл,
Салымым эмес болzon до,
Сананып јүрүм деп ондо...

21. 6. 76 г.
ПОЕЗД. ВАРШАВА — МОСКВА.

*Матур — кеен, јараш (татарлап).

* * *

Бойынды бойынг баспазан,
Мойнынга суу урбазан,
Бажынды «сүүга» сукпазан,
Балырап, быртып баспазан,
Башка сеге не керек,
Башкызынан не түбек,
База кандый јут-кинчек,
Бараксан сеге, эй, јүдек?

1976 j.

* * *

Бис ончобыс — карындаш.
Билижип нак јүрелик.
Бистер де — јон. Бис — јараш.
Бирликting баазын билелик.

Бир ийнибис јастырза,
Коштой туруп, болужар.
Бир сыйныбыс јыгылза,
Кол берижип тургузар.

Биске керек јаң ондый:
Бийиркеш эмес — јомёжү.
Бистинг төрө шак ондый:
Бир-бирүзин билижү.

Кыйыктажып јүрбейтен,
Кылангдажып ётпойтён,
Омёллёжип јомёйтён,
Озүмисти төзойтён!

1976 j.

Адабыс учун сөс

Адабыс бистерденг барганы удаған.
Ачулу салымга балдарын артырып,
Шыркалар шылтуунда салымы кыскарып,
Шыралап-кыйналып, ол эрте ыраган.

Оскүске өзбери ёкпöлү болотон.
Отпöккö тойбайтон, ач-өзök јобайтон.
Куркуны тыңыгалак күштардый бойыс
Кунуга-јастыга учарга чырмайдыс.

Ол кату јылдарда, Улу жуу соңында
Ончозы тутакту-кирелү тужында,
Эреме орныгыш эжикте туарда,
Эреетибей ѡстис текшилик одуда.

Бүгүлбей адабыс юлүшкен, кан тёккён,
Бүдүнинп-иженип иштешкен, төзöшкён
Эрjине орооныс, кен совет эл-жоныс
Эр этти бистерди — тен ўлү, тем ырыс!

Ачыйдан кабыжып, арт-учтай турушкан.
Алынган јүгине артыктай чыдашкан.
Ас жажап, кöп кörүп, адабыс јартайтан:
Алыптан да болгой, жаш темир артайтан!

Баатырлык ўйенинг баладый улузы!
Бажында ак санаа, арсландый јүректер.
Бастыра телекей кежигин јўктенер,
Батаазын, унудып јўк бала-барказын!

·Жаш уулчак тужынан жалданып батрактап,
·Жаржактың журтында Оймондо ол јүрген.
«Ийт айак, ийне көс» јүрүмгө быжулат
Ичикей, тороның класс-школын бүдүрген.

·Jaңырап, жаранып канчын-јаш јылдары
·Жалбышта-тартышта Черүде курчыткан.
·Jaңырган јүрүмнинг ак санаа кылдары
·Jaңааның амаду-кереезин учурткан.

·Жаркынга-биликке балдарды чыгарар,
·Жаш корбо ѡскүрип, ороонды тыңыдар.
·Juучылдар ичкерлеп, јыгылып та калар,
·Je ээчий ўйеде кереги улалар.

Кайрал-мак ла акча, ал-жоёжё, ар-байлык
Канчаның энчизи, каймыккан шыразы?
А бистинг адабыс энчизи — эң јарык:
Арслан эр јүреги, ару ак санаазы!

Чын, оның артырган кереези — эң артык:
Чыдырман јүрүмде чыдажар этире.
Чыгымнанг жалкыбай, буудактар откүре
Чыдадыс ончобыс чындыкка јарамык.

КУЛАДЫ, АВГУСТ, 1976 ж.

Мёнкү́лик

Түнериқ бу талай түлүрейт тымыбай,
Түргедеп мендебей, тыныжын солыбай.
Толкулар толголот, чакпынын ойлодот —
Тоозы јок түрбектер јазылып толголот.

Мёнкү́лик дегени коштойын јанында,
Мөлтүлдеп чайпалган талайдың тынында.
Қозинге көрүлер, көксине илинер,
Көбүктний, ууштазаң, тудулбай јап эдер.

Мёнкү́лик бистерге берилбеген эмей,
Мёнкү́лик калыпта бүткүл бу телекей.
Мёнкү́лик дегенин шүүнери чат темей,
Мёнкү́лик јемтиги каныста тебилгей.

ИЮЛЬ, 1976 г.

Алма-Джанының цикъ

Түрк мәденийетінің штандары
бейнеленген
жазылғаны
Балық түрк мәденийетінің
тәсілдерінің дәрежесінің
төзөмегінде орналаскан
жеке мәденийеттің мәденийеттің
бейнеленген жағдайы
жеке мәденийеттің мәденийеттің
«Кöчкүндик орчылан»
дептеринең
(1976–1986 ж.)

Учар салым

Учушта мының нези күч?
Көдүрилдерде,
Көндүгерде.
Учушта оноң нези күч?
Жабызаарда.
Жаппазаарда.

Учуп чыгарга кандый күч! —
Учкужыс уйан тужында.
Кайып чыгарга кандый күч,
Канадың батпас турганда.

Көк шонкордый бойынды
Көбөлөк эдип турганда.
Көксин жайым тужында
Көмө базып турганда.

Калың эмес эл-јуртыс
Каргыжыстың болды ба?
Туулу јерде туулганыс
Тургагыстың болды ба?

Тедүлердин мör — алыс,
Тенектердин тем-ырыс,
Канайып бистен ѡол быйан
Кажы түpte ол аскан?

Тар көгүстер кенгийтен,
Тапчы кörüm элбейтен,
Жыларга эмес — учарга
Жылгыры кел, Ой-Арга!

БАРНАУЛ—МОСКВА.
ИЮНЬ, 1976 й.

Алыш-Мамыш

Тенгерини тепчиген
Темир-бетон темене —
Телебашня төзине
Женил тынып мен јүргем;
Беш јыл курчуп ўренгем,
Бекемденип шүтеенгем.

Қанатка эмес — чаазынга
Самарамды чијетем.
Қаныр кас эмес — айбыга
Самолетло ијетем.

Қанча талай кечире,
Қалың тала ёткүре
Айткан менинг сөзимди
Апаратан ол эди
Алтайыма, айлыма,
Амыр јаткан элиме;
Антыгар деген најыма,
Акту кару эжиме
Тергеелў Москва түбинен,
Темир чакы төзинен.

Ондый болзо не куулды —
Ордың неге оодылды,
Очогың неге бузулды,
Одың неге чачылды?!

Јаттаң келген јаражың
Jaан бурулу болор бо?

Жалбыраган тыныжын
Jaагын јиген — тонгор бо?

Жаттаң келген — јаман јок,
Бурылып јанаρ — буруу јок.
Jaастыгыш чак— сенде шак!
Буркурайт сооп от-айак...

...Бурлап сооды от-айак,
Бу кайттым мен, эл-аймак?
Буурым качан јенилер?
Буруум канай чечилер?

КАЙАС—ПЕРЕДЕЛКИНО,
СЕНТЯБРЬ, 1976 й.

Пуйка¹

Пуйка да пуйка — латыш уулчагаш,
Бу бадыш јаратта сен меге туштاشтынг.
Бушал-сары кеберлў карындаш,
Булунг-талайдынг балазы болтырынг.

Күдели ошкош јымжагаш чачтарынг,
Күнге јалтырайт күлёмјик чырайынг.
Күлўк бойынча чакпынга чурайдынг,
Күмүш балыктый, чайпуда чыдайдынг.

Алтайлап сен билбес, а мен — латыштап.
Ах, пуйка да пуйка, аайлажар арга тап!
Онгор-бушал да болзо чырайынг,
Орустап јетире билбейтен турбайынг.

Окпын-сокпын куучыным угазынг,
Онойып ла јакшы ондобой туразынг.
Онын да учун бу баштап тарыйын
Ойгортып ончозын канайып јурайын.

Алдырбас, экем, качан бир, соңында
Айладар туш келер Алтайдынг јайаанын,
Кумакту јаратта, карагай талада
Куучындап бергейим такпаазын-арайын.

Чакпынду талайыс — ол тайга-таштарыс.
Чактарга керебис — ол мёнкү Алтайыс.
Алкышту јаныбыс — ар-бүткен байыбыс,
Ардакту күндүүбис — ак-јарык күүнибис.

¹ Пуйка — латыштап уулчак.

Эржине ўстёне чыдаган бистердий,
Эмдештен толкуга экчелтип ёзбiring.
Эл-Алтай жериме эң чындык нўкёрдий
Эр темге жеткели айылдан келерин.

Ончозын ол тушта јүрек жарт коччурер,
ОНДОЛЫП КОГУСКЕ ОНЧОЗЫ АЧЫЛАР.
Орус тил ажыра, орооныс кечире
Ойгорлык улу күр колбубыс улалтар.

Jaңардый, чөрчөктій Алтайым ёзбинг
Jаш Янка Зитардый, кайкап сезеринг.
Чактардың будугын — туулардың түдүнин
Чанкырак көзингле көбрөкмік көрөринг.

Пуйка, эй, пуйка — эжингир талайчы,
Бу јүрүм де сеге иженгир кайкамчы.
Серпип јүрүмде чайкайтан неме көп,
Сен женип онызын ёдёринг укаа-тöп.

Эмештен сен билгинг јүрүмнинг эренин,
Эбира јондордың эң ару көрүмин:
Башканың жаражын кем баалап билетен,
Бойының кеендигин там терен сезетен.

Бу јүрүмнинг эң ачу түрүмин
Бурлатпай жабайын, сен оны билбегинг:
Башка баланың көзине караарга,
Бойының дегежин, јўк эске аларга!

Бурылтпас салымның бурузы шак андый.
Бузулза, чыныктап болбайтон чындыктый.
Бу латыш уулчакка «Свейкес»² деген ок,
Уулыннан эзенин сурайтан суру јок...

ЮРМАЛА, 1976 ж.

² Свейкес — эзен дегени.

Томырак

Томырак бычакты курчыдып берзин деп,
Токунал бүдүмдү карганды сурадым.
Эл-јерди эбирип јўрерде керектеп
Эдинип јўрерге кереске мен алдым.

Карганак бычакты колына аларда,
Качан ол, бўкёйип, чардашка базарда,
Кайзырык јалт эткен суртулдууш балыгаш
Кайкалап баштады — суркурап бычагаш.

Быжулап ол карган бычакты курчыткан,
Бызыруун чачылтып, «балыгаш» јаанаган.
Эм јетти. Иш бўтти. Эренгис ѕок — ўрди:
Эмтирик ѕок эмтирик. Сабарыла кўрди.
Чылаган ёрёён тактага отурды.
Чырайы тўзелип, бычакты туттурды.

Удабас Алтайга учуртып јанаым.
Узакка бу јерди мен эске аларым.
Эликting эм-буурын бир тиштеп отурзам,
Эмезе ирикти эрежип, сойышсам,
Энгирги одуда сананбай кайдайын
Экпиндў талайдынг јалакай јайкажын,

Ёрёён латышты, текпиштў чардажын,
Ойлёрдинг шўёниндий, мағдайда чырыжын.

ИЮЛЬ, 1976 й.

Имантар

Бир Имант бистинг Алтайга кел барган.
Билелү латыштар качылап ырбаган,
Качалган жарманның јуузынаң жажынгандан,
Канайып алдыrbай јыш јерде јуртаган —
Шак мыны ончозын бойына жартаарга,
Шакпирту тозыштың тоозынын кактаарга
Пастыктарла кожно байлабай тайгалап,
Баатырдый жалтанбай, баштапкы ла катап
Јоргого кадалып, јорыкка тазыккан,
Јонының јаныга ѡлдорын табышкан,
База Лацис чилеп, ол мынанг мар алган,
Баштапкы Имант Алтайдан жол ачкан.

Экинчи Имант Москвада јолыккан.
Эрмегис кызыжып, куучыныс шуулаган.
Талайлар, тайгалар талташкан, табышкан,
Булунгдар, учарлар буурзажып јуукташкан, —
Текшилей мынызын бойыска аайлаарга,
Телкемдер тенгдежер тебёни кайкааарга
Москвада бистерге теренг тил табылган,
Молјулу јондордың ѡлдоры јолыккан,
Узагы ла јуугы улалып катташкан,
Улузы ла оогы укаалу угушкан.
Эркин Райнис чилеп, ол мынанг мак алган.
Экинчи Имант Москвада жол ачкан.

Үчинчи Имантың уткууган талазы —
Үделик Юрмала, талайдың јаказы.
Јенгезек ле туман кабайда экчелген
Жебрендик латыштың эл-јери эрүү, кеен:

Элине — энениң колындый жалакай,
Элине — тенгистин тузындый турумкай.
Ачулу салымын аңылап аайлаарга,
Артабас тынының тамырын ылгаарга
Эртенги жалары, эмдиги жаңары,
Эртенги күнинин эленчик тандары
Үргүлжик улалган энчизин таныткан.
Учинчи Иманты кожонго јол ачкан.

Үчүлези олор — ўч башка латыштар..
Үстүкпей ајарзан, бир түгей алыштар:
Үндери — тунгак, јоон.
Сындары — узун, јаан.
Үчүлези олор бир кепке чабылган.
Эрмегин тыңдаzan, сөстöри чарактый,
Эмештен тeерменнен тögüлип тургандый:
Экпиндү, энчүлү. Шүүндеген шүүлтелү.
Эр табы јүрүмге эзендик ийделү.

Эмди бу латыштар — эн жакшы таныштар.
Узакты јууктадып, улустар туштажар.
Күнбадыш Балт-талай, күнчыгыш Кан-Алтай
Күүниме табыжып, күр-коксим шуулагай!

ИЮЛЬ, 1976 й.

Кемери

Кеен булунгынг күйнунда
Кемери јурт санаамда.

Келескендий сур-ногон
Электричка сурт болгон —
Кемери јерде токтогон,
Кемери деп јурт болгон.

(Энгир-түште мен ого
Түшкен шылтак бир болгон.
Солун кино бар дешкен,
Сооттогончо бар дешкен.)

Станцияда бир бала
астам јоктонг банкала
јиилек садат бир уула
јирме акча баазыла.

Жиркирешкен улуска
Жирге сооды не башка?
Талай ўсти чарлактар,
Там ўстине — табыштар.
Кемге керек түрүми,
Кенжейек бала јүрүми?

Көрүжи мус јаркынду —
Кöкө түштинг јаажындый.
Кози тунук кунукту —
Көрүнбес јаш тужындый.
Кемериде кенже кыс
Кебинең неге мындый сыс?

Оскö кижи балазы.
Озёккө башка талазы.
Окпöлү, öксöп öспöзин.
Оскöс салым кörбözин!

ЮРМАЛА, 1976 ж.

Жарат

Жүрүмим бир јарады
Жемирилди јажына.
Жүзер керек — ырада,
Жеткериненг јажынып.

Бадыштагы талайдынг
Барыңкый ёндү чакпынын
Кыйкаган айас, аайладым
Кыйылыштынг чак-чынын.

Бу жаратта турадым;
Көспөктөп ол жаратты.
Булуттарданг тудадым
Көрүнгелек журукты.

Жарашибаган салымды
Жаратта жарт ондодым.
Жастыккан јаш тужымды
Жажын чакка солудым.

Бадышта туруп, билинип,
Баштап ла сестим чыннаң чын:
Башкы жүрүм түгенип,
Башка јолым чыкканын.

Бир жакаданг ырадым,
Бу жака жаар шургудым.
Бир жараттанг айрылдым.
Булунга жеттим.

Сок калдым.

ЮРМАЛА, ИЮЛЬ, 1976 й.

Булут

Күннинг көзи бёктөлгөндий,
күүним кожо сөгүлгендий,
сүр-карачкы тартылгандый,
сүрим сүрдеп базылгандый, —
бу жараттанг атандынг,
бууныктырып артырдын.

Ак чакпындар чайпалгандый,
алтын балык чочыгандый,
окпын-түпке жаңынгандый,
ойто жүзүп чыкпайтандый, —
бу жараттанг атандынг,
булунг кыйкай ырадын.

Jaашты, jaашты жайнайын:
жаш кумакта изисти
жалмай соккынг капшайын,
жап-эренис кёкишти, —
бу жараттанг атандынг,
булуттанг эзен айтырдын.

ЮРМАЛА,
АВГУСТ. 1976 ж.

* * *

Бадышта санандым Чыгышты.
Чыгышта айлаттым Бадышты.
Бастыра бодолдор чалышты,
Чындалтап телекей јуукташты.

Бадышта табылган ўлгерди
Чыгышка јанала чўмдедим.
Чыгышта башталган сезимди
Бадышка једеле тўгестим.

Чыгыштағ Бадышка учужып,
Чынааркабай табыш угуштыс.
Бастыра калыктар јууктажып,
Башкабыс јакшызын табыштыс.

ЮРМАЛА, ИЮЛЬ, 1976 й.

Жана учуш

Түрген «ТҮ»-га отурып,
Түнебей тан адырып,
Түн ортозы Москвадан
Түлүреп јолго чыгатан,
Түймей, көөркөй, көспөктөй
Төрт сагатка учатан,
Түшти једип уткуйтан
Түргендиктү бистинг öй!

Уралды ажа учуртсанг,
Удура ак айастан
Улу күннинг чокторы
Уткуй чалып, бозорып,
Уч-куйудан адар тан.
Окпööрип күнге шунгары,
Öй озолоп баары
Откүре јакшы чындалттан!

Тöрөл алтай јаңында
Тöрбөндöр, нöкör-кörүштер
Тöрözин билип, бу тушта
Тöр бажына кöдүрер,
Тöп сөстöри шуулада
Тöгüлип, куучын кöндöгер, —
Тöрт булунду талада
Öнгжöк не бар бу танды!

8. 08. 1976 ж.

Ленин-Диаска кересе баллада-јаңар

Улалуның узун-узун
ургун јангырлу күзинде,
Туулар јёзи туйук-туйук
тунуп ла калган түнинде
Үйде көзнөк шилдеринде
јааш-öскүзек түпүлдеп,
Тамчыларды күчүлдеде
амырымды ўркүдет.
Көрүк кара көстөрингнинг
көрнөө чогы суркуражып,
Кёнү јолын юның алып
баратканын јартап айдып,
Кöörkii бойын оморкогон
јобош, эрке куучындаган.
Көрнөш экран јууктатырган
јолду, лапту сөстөр тапкан.
Тымык тенгис јаказында,
Америка учугында
Тыму түшкен, јобол баскан
эл-орооның эмик-бууда.
Эне-Азия түп-койнында
эржинедий Алтайымда
Эптү ўйде, энчү öйдө
эки көзим эмди јашта.
Башыл айткан амыр сөзин
бадыр болбой, угуп болбой,
Башыл соккон кебинг-сүриң
токуналу көрүп болбой,

Ал-санаамды ачу базат,
эт-жүрегим эреп-јайнайт:
Шахтер уулы Ленин-Диас
шак ла эмди болуш сурайт!

* * *

Чили, Чили — чичке ороон,
чинең чыгып, кинчек толгон.
Карам билбес кара бийлер
калыгына эдү болгон.
Кайдан, көйркүй, куучынында
ол тужында сескен бедин —
Канду түбек келетенин,
канат төстөй кезетенин!
Качан бирде көрүшпеген
кайран-кару карындажым,
Канча көрүш-таныштардан
качан да жуук нöкөр-најым,
Jaан биленинг иженчизи,
јаштарынынг тайанчыгы,
Москва берген ўредёлү,
эл-јуртынынг арга-чагы.

* * *

Сен Москвада ўренген, седеркеп сүүген сен оны.
Мен де ондо ўренгем, неден де сүйдим Москвани.
Жокту шахтер уулы сен, амадап келген Москвага,—
Жолду билик алышып, кижи болуп чыгарга.
Бийик болуп, эр болуп, кижилик чегин корыырга.
Алтай жуучыл уулы мен, амадап келгем Москвага,—
Апту билик алышып, кижи болуп чыгарга,
Бий болбостонг эр болуп, кижилик чегин корыырга.

Сен де јакшы орустап куучында билер эмтириң.
Мен де төрөл тилимдий Ленин тилин билерим.
Сениң де адан әмди јок — тартыжып эрте јыгылган.
Коммунист учун, эр учун ишмекчи тыны қыйылган.
Мениң де адам база јок — тартыжып эрте јыгылган.
Коммунист болгон, эр болгон,
шыркадаң тыны қайылган.

...Кем тартыжат, туружат —
јенгүнен түжүм јуунатпайт.
Келип јаткан ўйеге кемери ѡолын түс тектайт ...

Ак-ярыкка сен чыккан, адан бу туш түрмеде.
А отурған бурузы — забастовка учун деп.
А түрмедең чыккалы, уул чыккан деп сүүнчиде
Адаптыр сени анайда — башчыбысты кереестеп.
Ленин деген кереес ат, Диас деген испан ат,
Иле, јакшы угулат, иженчилү томулат.
...Оғның-солдың учурын адалар жарт аайлаган,
Оның учун балдарын сости баалап адаган.

***

Аданың кереезин бойына алышып,
Қыскылтым кумакту јерингнинг ѡолыла,
Қызыган тынышту тартыжу ѡолыла
Айабай, јүрегин жалбырап барадың —
Сен жана баспазың, алаатып аспазың,
Қачан, бүт, карындаш, өмөлик дегенде,
Сен билбес најылар јаныңда дегенде.

Адамның кереезин јажына алышып,
Ажулу-кечүлү Алтайым ѡолыла,
Айдынар-туружар салымның чогыла
Айабай, јүрегим жалбырап барадым —
Мен жана баспазым, булгалып турбазым,

Качан, бүт, карындаш, ёмёлик дегенде,
Кара, ак најылар јомёжип јўргенде.

Билбезим, билбезим, кем айдар — кайда сен.
Та ёлгўн, та тўрме тўбинде, та эзен?
Je ёктом јўрегис ёчёрдинг ёчёнчо,
Jetkerde, jeng`ude ёлёрдинг ёлгўнчо,
Bис кереес адыйып јўрерис,
Bис кереес салымыс тартышта ўзерис.
...Kўёргўн экранынг кўрнёжи ѡап этсин,
Kўрўшпеген нўкёр, салымынг ѡалт этсин!

Бўдерим, билерим, тўнерик ёткўре,
Бўркўк ют ёткўре, ўаркынды кўрдўре,
Бускалағ тартышта ѡенўге кўдўрер,
Бузулбас чындыкка бу адынг кёндўгер,
О Ленин-Диас — инженер,
Омок бас ичкери, кўлўк эр!

ТАШКЕНТ, СЕНТЯБРЬ, 1976 й.

Бауржан Момыш-уулы

Үч айланып јыл ётти.
Үзези эмди б скёргён.
Үйебиске ёй келди —
Үстүкпей, шүүп көрötön.

Коронду јылан јыл турган.
Ороонго јылып чак кирген.
Корон сооктор. Кар-шуурган
Коштой бисти ченеген.

Үлүрген айдын јаажында,
Күчүрген айдын јудында,
Кышкы Куран карында
Кызып сооктор каарганда;

Кызыл Черё ёштүге
Кыстадып турган тужында;
Кыргыс, казак ёлүмге
Кырдырып турган кыжында;

Канчын ага лейтенант,
Казак баатыр Бауржан,
Канду черти — кату ант,
Кайра баспай тартышкан.

Панфиловтынг черўзи
Бажын салган бу јууда
Туркестаннынг уулдары
Турушкан эди тынъыда.

Камык эрлер жалтырап,
Кайран тыны ўэйлген.
Кызу карга жалбырап,
Кызыл каны төгүлген.

Волоколамск уузында
Божогон согуш истери.
Дубосеков тужында
Тумтур танк сектери.

Олор јана баспаган,
Отту јуудаң јанбаган,
Ончозы тың турушкан,
Ок бажынаң յыгылган.

Сиркиреген фашисттер
Сирке кептүү какталтыр.
Сибирденг келген күлүүктер
Сибиргилеп јалмаптыр.

Канду јуудаң Бауржан
Кайра јангани јенгүлүү.
Калапту јажын јажаган,
Катан бойы кешиктүү.

Кату кебин тартынып,
Канча роман-кеп баскан.
Бек* чийгенин улалтып,
Бектеп-чүмдеп јазаган.

Эрлү јолын такыдып,
Эрчимдү ол чийгенче.
Эл-јуртынан сый алып,
Эзендиктүү јүргенче.

Адалар каны тёгүлген
Ак јаланга бажырдым.
Баатыр болуп бек бүткен
Бауржанды алкадым.

ВОЛОКОЛАМСК, ЯНВАРЬ, 1977 г.

---

*А. Бек — «Волоколамское шоссе» деп романының авторы.
142

«Кёк бёрүни» чийгенимди санандым

Салдым уулан јажымда,
Санаам омок тужында
Кöп сананыш јогынаң
Кёк бёрүнинг адынаң
Чүрчеделе ўлгерден
Чүмдей согуп чийеле,
Кёсти јумуп ийеле,
Кычырарга акама
Туда бергем мен-тантма:
Чын-тögүнин тапсын деп,
Чындалтыра айтсын деп.

Акам экче чаазынды
Алган бойы, алангзып,
Айландырып кычырды,
Айдынбады — сананды.
Кенейте келип, јастыгып,
Кезем сёгүп чууктады,
Кемирчек-сёбгим јулдалып,
Кей-кулагым шуулады:
— Кулугур сен, сананзан,
Кууп, бойынгның адынан
Бёрү учун чийерге
Бöкёзиндиг, айт, неге?
Кижининг чындык најызы
Бёрү беди, ийт эмей.
Jörmöгёнинг булгаксу,
Ортö, јоголт тенеербей!

Учурлу оның сөзине
Унчугарым јок ине, —
Түй чаптыртып, кайракан,
Туружып нени айдатан?
Качан арып-чылаган,
Аштап калган, ачынган,
Аш ўрендеш ижинен
Акам орой эгирде
Идиргеннег келерде,
Ийттер сүрген бёрүдий,
Ичи соолгон немедий,
Сүркүш-тобрак јўзинде
Сўри бўркўк једерде,
Јарамык ёй јууктада,
Јангарымды ырада
Салып койбос тенек те,
Сакытпас мен теке де,
Текпенек-бажы кырада
Тебўлў иш тужы да!

ПЕРЕДЕЛКИНО, 1977 й.

Алтайлар

Экүденг экү бир катап,
Эрмектежип алтайлап,
Бараткан эдис метродо
Башка улус ортодо.

Биске олор сонуркап,
Тилибисти тындалап,
Жууктай эки эмеген
Отурып алып, «ширт» эткен.

Онгы башка сёс күрме,
Ондол болбос кеп-обор.
Корейлер бу эмеш пе?
Айса болзо, монголдор?
Жопондор бо? Малай ба?
Жок, булар айла бир аай ба?
Кебеделдеп, белгелеп,
Кем танызын алтай деп.

Бистер де — ас. Же түнгэй
Төрөлис учун бис јүрбэй.
А кем билбес, билер туш
Келер эмэй — тэг туруш!

МОСКВА, 1977 ж.

Карлагаш

А жас жаны келеткен,
А кар Амыр проспектте
Ананг-мынаң јемтийген,
Кайылар ба, јок по деп,
Ала-чоокыр күрттерде
Алаатый түже берерде,
Узап келген бир түште
Узун чубаш-көлзöштö
Учурашкан кичинек
Узбек укту келинчек.

Қабактары кап-кара —
Карлагаштың канады.
«Жакшы болор жайгыда» —
Жарт оборы, базыды.
Чырайы жарық, кеберек,
Чын тармалу келинчек.
Кара көзи карапанду,
Карап ииди, кайкалду:
Жас келди деп билерге
Жар јетирди бистерге!

Эш карлагаш узактанг,
Аму-Дарья оозынанг
Амадап учуп келгендий,
Элчиге болуп јүргендий:
Кара чийик канатту
Карлагаштың кабакту...

МОСКВА, МАРТ, 1977 й.

Каралгының карамтығы

Көрүндим көс докторго.
Көбүркөтпөди ол мени.
Бодонорго бу бого
Торт кирбейтен немени.
Бойым ла јаштаң јободым,
Бош карапта эм болдым.
Ак-јарыкка көрötön
Артап калтыр көс чогым.
Амыр тушта блötön
Ачузын јанғы сомдодым.
Солуп болбос түбектү
Сокорлорды ондодым.
Көс болгонбос једектү
Көйркүйлерге мокодым.

* * *

Јанғы очки алдым мен.
Јарыкты көрдим јанғыдаң.
Таныштарды узактан
Танып турум, кекиген.
Темдектезе, олордың
Тееркегин ле тегинин.
Тенектинг ле ойгордың
Темделешпес тискинин.

ПОЛИКЛИНИКА, 17. 3. 1977 ж.

ОП

Шаңқылдаган текпелў
Шайрак-шайрак шалмандар,
Жамачылу джинсилў
Жарјаңдашкан айсактар
Оромдордо јүргүлеер,
Оны јогын је не deer!

Жамачылу кийимди
Јаш тужында кийген бе?
Чучураган бистердий
Чук түрени билген бе?
Арга јокто бийттелип,
Аштап-суузап јүрген бе?

Шор-тенектер јоктуны
Шоктоп шоодып турган ба?
Айса карын јоксынып,
Атаанын алган мода ба?
Акыр, неден бу оп-јип —
Ала-күне јек эдип!

МОСКВА, 1977 й.

Диалектика

Большая Ордынка деген оромдо
Бойының кереезин, крест айды јөнгөнин
Кебедел нереелүү, керелүү темдегин
Кептөнгөлек орус серкпениң одошто
Ойгортып диамат ла истмат билгириин,
Орданың оодылган, Москваның орныккан
Ончолык шылтагын, ойгорлык киндигин
Ойто ло катап, канча ла санап,
Тегинде ле тегин чындыкты такыгам,
Телекей јолының шүүндөрүн таныгам:
Тееркештин, базыштын тенексү шылтузы —
Тергеелер сайалар, бузулар ширеэзи...

ИЛА, 8. 4. 77.

Лирик поэт

Јаантайын ла оны јаныскан кörötöм.
Јанымниң күски сад јолыла бдётöн.
Сүрдеген де эмес, је сүре базытта,
Сүрине базылган сүмерлик сагышта.
Куузымак чекпендүү, кубакай кеберлүү,
Куучынга-кумушка күүлебес эриндүү.
Сүдери тайакка сүрекей бодолдош
Сүүрэйген агаштар күреелей јон ошкош.
А ээчий — суртулдууш, куру кей-кебизин.
Ачулу-сүүнчилүү кемжүзин кем билzin.
«Кичеегени јаныс — јанду лирик кёгүс.
Ичееген бир конус, чийижи де когус...» —
«Дийт» деген кемзинбес бу шылырт ла шымырт.
Тимирер бе кёксин — та кёчкө, та јызырт?!

ПЕРЕДЕЛКИНО, 17. 10. 1976 г.

ОП

Шаңқылдаган текпелү
Шайрак-шайрак шалмандар,
Жамачылу джинсилү
Жарјаңдашкан айсактар
Оромдордо јүргүлеер,
Оңы јогын је не deer!

Жамачылу кийимди
Јаш тужында кийген бе?
Чучураган бистердий
Чук түрөнги билген бе?
Арга јокто бийттелип,
Аштап-суузап јүрген бе?

Шор-тенектер јоктуны
Шоктоп шоодып турган ба?
Айса карын јоксынып,
Атаанын алган мода ба?
Акыр, неден бу оп-јип —
Ала-күне јек эдин!

МОСКВА, 1977 й.

Диалектика

Большая Ордынка деген оромдо
Бойының кереезин, крест айды јөнгөнин
Кебедел нереелў, керелў темдегин
Кептенгелек орус серкпениң одошто
Ойгортып диамат ла истмат билгирин,
Орданың оодылган, Москваниң орныккан
Ончолык шылтагын, ойгорлык киндигин
Ойто ло катап, канча ла санап,
Тегинде ле тегин чындыкты такыгам,
Телекей јолының шүүндерин таныгам:
Тееркештин, базыштын тенексү шылтузы —
Тергеелер сайалар, бузулар ширеези...

ИЛА, 8. 4. 77.

Лирик поэт

Jaантайын ла оны јаңыскан кörötöм.
Jaнымнаң күски сад јолыла öдötön.
Сүрдеген де эмес, је сүре базытта,
Сүрине базылган сүмөрлик сагышта.
Куузымак чекпендү, кубакай кеберлү,
Куучынга-кумушка күүлебес эриндү.
Сүдери тайакка сүрекей бодолдош
Сүүрэйген агаштар күреелей јон ошкош.
А ээчий — суртулдууш, куру кей-кебизин.
Ачулу-сүүнчилү кемјүзин кем билзин.
«Кичеегени јаңыс — јанду лирик кёгүс.
Ичееген бир конус, чийижи де когус...» —
«Дийт» деген кемзинбес бу шылтырт ла шымырт.
Тимирер бе кёксин — та кёчкө, та јызырт?!

ПЕРЕДЕЛКИНО, 17. 10. 1976 j.

* * *

Бирүзи бирүзинен артык.
Бу кыстар кёөркийлер ал-камык.
Канайткам — бойымды кайкагам:
Карыктым ба? Карып, артагам?
Канайып бу мынай јоксынгам!

МОСКВА, КУС, 1976 ж.

* * *

«Протез» деп сости кычырып,
Бодоп неге каткырдынг,
Бодонбай кемди сен шооттынг,
Бойы кадык, канчын-јаш
Бодыр јүстүү уулчагаш?

Болгобостонг онойып,
Богоно сёёгинг бертинзе,
Бойынг да бир урнугып,
Чучураарынг эмес пе,
Учурап чак-јеткерге?

МЕТРО «АЭРОПОРТ». 1977 ж.

* * *

Кенейте кыс-келиндер
Кеберекеший бердилер.
Кышкы кебин чечтирер,
Кызыл-марал ол эдер,
Куу деп күштүй јенилжип,
Кубулар бу темдеги —
Ару јастынг келижи,
Ар-бүткеннинг кеендиги.

ЧЕРЕМУШКИ, 1977 ж.

Жолдоҗыма

Ӧштүүм, эжим! Барың յакшы.
Ӧкпөнг очпой, очин көптөп,
Ӧрө-төмөнötсөм, акшып,
Откүрбезинг учун сен — топ.
Ӧндийин сүрим некеп,
Ӧнгөлөжип, сүре кетеп,
Ӧлөн-чопти кезил-бүртүп,
Ӧзök-сынга чыгып-түжүп,
Ӧлбözөктөп бүдүрүлүп,
Ӧкүректеп, јолым түрпүп,
Ӧтök-тезек уймап-сүртүп,
Ӧрттий корон тыныш ўрүп,
Ӧскүзекче јаман көрүп,
Ӧштөп ло јүр, ондый ла бол!

Ӧскö болуп, тилинг чокол,
Ӧрүп турган созинг югол,
Ондый тушта меге де ѡол
Ондый ачык болбос эмей,
Омок күүним бийиктебей,
Ол ок јerde сеге түңгей
Оогош, бортык боло бербей.
Jaңыс меге чындык дайтен,
Jана баспас jaңыс ла сен.
Jалтанала ырабайтан,
Jалкып, мени таштабайтан,
Tушман-јатка садынбайтан,
Туура болбой туужатан
Ӧштүүм-экем! Жолдош эжим!
Барың учун сеге алкыш.
Бат, чындалтап эзен ийдим,
Ӧктөм күүни очпос таныш!

Айыл юк. Іуртам бузук. Балдар узак.
Акча юк. Қалтам когус. Алтай ыраак.
Агалар укпас — сыңырап кулак.
Актудаң салым салыптыр тузак.
Алдымда буудак — ал-камык тургак.
Айдың — чок! Алтын кок. Чамык, сурак!

Ак-ярык та јаан. Јокко юк то каан.
Аларың — качан? Аларга — удаан.
А салым билер.

Айладып эбирер.
А неге јүткүдинг —
а незин јүдедин.
Аларга сен јөп.

Алымың да кöп.
Айтканың ас. Эткениң база.
Алта, талда — буудакты буза!
Алаатып турзанг, анаң не тузა?
Тенгеринг — бийик. А јеринг — јабыс.
Темдениш — телбиш. Терингди ағыс.
А чындал алза, актуга айтса,—
А неен бар, неен бар бу таңда?!

Онойдо бойыма бойым айдындым,
Оңдонбой, аланзып сурулап баштадым
Отуска кирген бу ойлок јажымда...

Ак-ярык та јаан. А јүрүм де — јарык!
Айладып — санан: је неге сен карык?!

* * *

Балдардың зордаты

Балдардың болзо адазы
Баштаар јаңду тепшини.
Балдардың болзо энези
Башкаар јаңду күндүүни.

Баалу јакшы јаңыс бар.
Башчы ада байлалар,
Байанду эне алкалар
Быжку бистинг јаңыс бар.

Бала-барка тооп јўрер,
Байлап-чуулап ўренер
Башкызын айдып беретен
Бу јаңыбыс кереезин
Улалтып, элис бек бўткен:
Бажына кыл бўдўрген
Баатыр деерге адазын,
Балтырына эт берген
Байана деерге энезин.

ЧЕРЕМУШКИ, 1977 й.

Жолчы даос

Ойгор даос озо чакта
Жол-жорыкка јуунган тушта,
Оны ээчий камык тергеен
Номын коштоп барар дешкен.

Мен, јолдоштор, номчы бедим,
Мен сандыртта јўрген эдим, —
Кёчўп-учуп, мендей-шиндей
Кёлиги кёп јорык эмей.

Чаазын, бичик батпай, ныктай —
Чамаданга јара тыктай
Чат болбостон тергенедим,
Чал даосты эскертедим.

МОСКВА, 10 ОКТЯБРЬ, 1977 й.

Дао (Жол) — ар-бүткен ле кижинии табыжуулу аай-салымын айладар ойгорлык ўредү.

Ном — бичик, тергесен — абра, кёлик — транспорт, чал-буурыл, карган — бу ончозы озогы алтай сөстөр.

От ло суу

От ло Суу — игис айгул.
Кемизи кыс, кемизи уул?
От ло Суу — эжер айгул.
Кемизи бий, кемизи кул?

От ло Суу — каршу айгул.
Кемизи чын, кемизи ак?
От ло Суу — казыр айгул.
Кемизи мак, кемизи чак?

Орчылангның кини учун
Ол экүнинг кемизи тун?
Орчыланда јүрүм јоктонг
Ол экүнинг кемизи соң?

От-айгул — улу јалар,
Ол арутайт ѡртöп-јаларап.
Суу айгул — чулу калап,
Ол арутайт јунуп-јалмап.

От ло Суу — качан да нак,
Орчыланда болбос тутак.
От ло Суу — ару айгул,
Олорло сен, Кижи де, туул!

АЛТАЙ. 25. 9. 1979 i.

Үч конок

* * *

Каланы Ли Бо айдында
Кайыкту јүзүп барада,
Кайкалап көлдө ойногон
Толун айдын јаркынын
Тозойын деп бодогон.

Ууштап айды тудар деп,
Уружып чат јобогон,
Кенееркедип кабар деп,
Кеме кырып келтейткен —
Көлгө чөңгүп күп эткен.

...Кезикте башка айдатан:
Ай кемириү ўстүле
Кечейин деп јүреле,
Ағын сууга алдаткан.

Ээлү поэт коногын
Эмдиге шүүйт ўйелер:
Аамайларга — соот куучын,
Айлатышка — сүр-кебер!

* * *

Омок-седең офицер,
Одусты ашкан күлүк эр
Он сегистү јаш ўйин
Москванаң јуртына
Макатыган апарган:
Тонгдолыжын, тоозынын,

Жол узагын кайдатан —
Сертежүге онызын
Сезинбей де бараткан.
Канча жылдар бажында,
Карыыр түпте, ұчында,
Канча бала чыдадып,
Канча роман чыгарып,
Ойгор ады јарлалып,
Ончо јерге јайылып,
Канайып ўйден туйкайын
Качып-ырбап баразын
Кайдан шүүзин Толстой до,
Кандый да гений болзо до!

* * *

Айдарга да карыкчыл
Артюр Рембо коногын!
Африкада одус жыл
Аскан-тоскон кылышын.

Жайым күүлү јангарчы
Јангарынаң не качкан —
Јалкып, чөкөп бозомго?
Коо сыркынду кожончы
Кожонгынаң не аскан —
Кодыртып па коомойго?

Күүни ёчкөн «күн уулы»
Күремел сөзин ундуган,
Илбилү күүзин чачкаалы,
Изё алтайга ыраган.
Түймекенчи бойы јүүлген бе?
Түбектү керек эткен бе?
Булгак, тунгак эрмек бар,
Чын јартына кем чыгар...

Бир уккаҗын, ол анда
Улус аңдап, туткундал,
Кулга садып, кускундал,
Быјар јўрўм јўрген деер.
Бир уккаҗын, ол анда
Бурылыш ѕок јошкындал,
Бурулаш ѕок јорыктап,
Булгакту ѡол ёткён деер.

Тўнгей учы! Тўбинде
Тўренги јанган, бош јудап.
Конгон јери Марсельде,
Госпитальда чучурап.
Кинчектери ажынган,
Тўлўлери баш ашкан,
Тўрёғон ѕок, јангыскан,
Олўп, нени сананган?

Салымнаң нени сакыйтан —
Салдымына салдыртса.
Поэтти кем таныйтан —
Бойы да бойын унутса?!

Јошкындарга курчаткан,
Јорозына бастыртса!..

* * *

Үч улуның салымы,
Үўле-конок каймы...
Үргўлжик сўс баазы ол —
Кешик-кут ла кем-јобол!

ПЕРЕДЕЛКИНО, 13. 5. 1977 й.

Эвенк јонго эркин сös

Ак-кийик минген,
Ал-тайга кечкен,
Телкемди јенгген,
Тенгиске јеткен,
Эй, эвенк-тунгус,
Элингди сен тургус,
Тенг ўнинг де угус,
Терилип бир улус!

Апшыйак ѿёёнди
Антарып билетен,
Тийингди кёзине
Тийдирер анчы сен,
Эй, эвенк-тунгус,
Эркининг эм угус,
Эн јобош улус —
Эн чечен, эн ус!

Јыштар ёткён јон
Јылыйбас болотон.
Јобоштың јоболын
Јоголтып, сен онгодон.
Ӧйлёр ёткён јон,
Ӧзүмге ойгон, —
Ӧчөргө чёкёббй,
Ӧчёжип ондойбй.

Озогы түбегинг —
Ол сондош јўрёми.
Тўби ѡок тўренги —
Тўжениш эдренги.

Коројон коштогон
Којойым тоногон,

Корголјын да кошкон,
Коркушту короткон.

Катан-бек бойынг
Кабактаң айрыл,
Жолдогы јоболынг
Јоныннанг тайыл.
Тайга-таскыл
Таштабас айлынг.
Такылып, ачыл
Талдама абынг.

Советтинг јадыны,
Солоны јаркыны —
Содон чум-чадырда.
Солун ёй алдында!
Энисейден ала
Эн талайга јетире
Чумдарданг чугаалап,
Чукталып тибире!

Корыйла јаткан
Койон эмес сен,
Айланбай турган
Ак-кийик эмес сен.
Чечен мерген!
Чеек, билгирле јепсен.
Чеберлен, эмден,
Чеметтең кичеен.

Божобо — бол!
Коробо — тол!
Астыкпа — арт!
Асты да тарт!
Ады-чуунг чыгарт,
Албаты бол јарт!
Жолынга — јол!
Јонынга — кол!

ИРКУТСК, АПРЕЛЬ, 1979 й.

Аттиланың өлүми

Огүс арслан Аттила
Олгөни де апту ла!

Герман күнгнинг¹ койнында
Келип јүске кан тепкен,
Кеен жалбышту ойында
Кезер бойы селт эткен, —
Жүрек öксөп сөгүлген,
Жүлүн-тамыр ўзүлген.

Жүрүми соогон жалышта
Жүткүмел жалкын бу тушта
Телекейди тепсеген
Темирдий гунн не сескен?

Қаандыгым калды деди не?
Қалдыгы кайдар, билди не?
Қадытты салбай өлди не?
Қалығын санап очти не?

МОСҚВА—БУДАПЕШТ, 1979 ж.

¹Күнг — кул келин, ойнош (озогы сөс).

Теленгитке

Түрктердин уулдары
Түнзүк јустү јурбейтен,
Түс јолыбыс учуры
Түрткүндерди сүүбейтен.

Түмен јондор ортодо
Түнгөлжер салым бар.
Түргедеткен ѡлдордо
Түре тудар иштер бар.

Теленгиттин тукумы,
Тен базалык, түргеде!
Телекейдин токымы
Тергеебистин кёксинде.

Текши бистин керекте
Теринг төгүп, тем көргүс.
Телкем алтай бирликте
Тентирилбе, эр-ögүс!

Улаган, Чуй, Чолушман —
Улу Алтай куйагы!
Теленгит, тёölöс јон јаткан
Терен төстү калдыгы.

Чеби-каанга баштаткан
Черўлердин шибеези.
Ченелте одўп, јажырткан,
Чеберлеткен тергеези.

Улаган, Чүй, Чолушман,
Уулдарын јўёлип, эм кайткан?
Учурын ундууп, бууланган,
Урушкан ла адышкан!

Кериш-согуш баш ашса,
Кем туружар юн учун?
Келер күнде таң атса,
Кечеги болор соок турун.

Ак-Чолушпа, Алтын-Көл
Алыптар бўткен јер эмей.
Айса неден чўқомёл,
Акту ўолго кондўкпей?

Эрдинг эри кўлўктер
Эзирип неге јыгылат?
Эш керек юк чак-јеткер
Элибиске табылат.

Јаш балдарын чочыткан,
Јарааш ўйин сыйтаткан,
Айлы- јуртын чачтырткан,
Атыланып чалчынган!

Келер танғын — кеендикте,
Кезерлигин — бирликте.
Кегези танык салымнын,
Кечў-ажу ўолынгнын.

Ачу ашка ўстўкпей,
Алып, билин, баш сергит.
Алтайын ээзи сен эмей,
Апту-чапту теленгит!

МОСКВА, ОЧАКОВО, 1980 ж.

Кöчкүндер салымы

Кöчкүндер салымы — кайкамчы.
Кöспöктö — кем талай, кем тамчы.
Карыккан соңында ай — толун,
Карыган айғырдан — жаш кулун.

Кенейте айланып келер тан
Кем билер, бolorын кубулчанг.
Кече каан, кече jaан, кезер jaң
Кебелип тайкылар ордынанг.

Кем озо, кем соңы — сураба.
Кем ага, кем ини — жартаба.
Кемнең кем улузын ылгаза,
Келетен улуска не туза?

Кöчкүнчи элдердин јыргалы
Кöрүнбес түдүнге јабылды.
Кöстöги чelдерди ачкалы,
Кöстöгөн јарыкка багалы.

Бурылбас јылдардын јалына
Буурайды кöчкүндер кыйразы.
Бу jaңы телекей jaңына
Бустажат салкындар бууразы.

МОСКВА, 11. 1. 1981 й.

Казактар

Казактар, казактар, казактар!
Качанғы уғында — қыпчактар.
Качыган қыбында — качкындар,
Качалған чагында — қырғындар.

Эртишти олжандай талада
Эленичик туруулу казактар.
Жети-Суу да деген кабайда
Жерлештей јуртаган аймактар.

Ойротто қызалаң чыгарда,
Олжолоп келетен казактар.
Ойгонып, бөндөрис бадарда,
Ондоҗып билетен казактар.

Жоныбыс чучурап јатканда,
Жоболды болотон казактар.
Жолыбыс түзелип барганда,
Жобожый беретен казактар.

Казактар, казактар, кас-сактар!
Канайтса да, биске туугандар.
Кымысташ тужында кандый јуук,
Кырышкан тужында тын-түйук.

Көчкүндик жүрүмнинг чагында
Көрүшпей ырашкан аймактар.
Кылайып, бөлүнген соңында
Кылығы солунган калыктар.

«Карындаш та карды сазу» деп,
Карылар айлаткан белгелеп.
Каймыгып, чөлдөрдингabyна
Казактар бактылар жажына.

Телкемнинг ле Ойдинг аразы
Тергеелү јуртыбыс бузарда,
Кереге айылдын орозы
Керечидий калды — ордында.

Қазактар, казактар, казактар!
Қанайдар, бис — башка калыктар:
Қырмада слер биске — қыргыстар,
Қырмада бис слерге — калмактар.

Қанайып та ырап барганда,
Қанайдар, бис — тууган калыктар:
Жарт, оның да учун качан да
Жажына каныбыс тартылар.

Табыскак бирликке — јок Элге
Тартылыш тармадый бистерге:
Табыжат Алтайга казактар,
Таланы көспөктöйт алтайлар.

МОСКВА, 8-11. 1. 1981 ж.

Жаржактар

Жаржактар јурты бузулды,
Jaңжыккан јаны туузылды.
Jaандары јашап јыгылды,
Jаштары тенип тозылды.
Жаржактар јуртын јаш чалкан
Jанбазын сескендий туй баскан...

Ах, кайда ол әмчи јаанактар —
Камыкты јазатан јуунактар!
Олён-чоп ичирип, изүлеп,
Өлүмненг айрыйттан көбркийлер;
Тымуунгды илелеп, белгелеп,
Тыныңгды кичеейтен эптүлер.

Алтайда тал-табыш арбыган,
Ағылга, амыр јер тарыган,
Ышыкты, тымыкты керексип,
Ырбашкан артканы — шык эдип.
Жаржактар астаган кереги —
Jaражыс быртыган темдеги...

КОРОТЫ, 6 МАЙ, 1983 ж.

* * *

ОДЫКЫСЫ

Адамның армакчызын
түрүп болбодым —
бу кара жолды.

Аргымагым ѡрт манын
тудуп болбодым —
бу ѿйди-учкунды.

Жалбак токумын
Жайып болбодым —
Жайаан салымды.

Эм ўстине!
А мен — ўстүгип...
Ачаанга көндүгип.

Апарып ла жат,
апарып ла жат,
апарат бу жүрүм —

Көгүстик јотконго,
Кочкүндик жолдорго.

14. 11. 1982 й.

* * *

Эй, кайдайын, тууларга
Чыгайын ба, ырайын —
Тенериге јууктайын?

Эмезе чол-талага
Кедейин бе тыш алып —
Кен койнына тыктанып?

Отурайын ыжыкта —
Орчыланың онъыла.
Сананайын мызылтта —
Сагыжым јоп-аайыла.

Сойлөшпойин, айтпайын.
Сөс blaашпайын, ашпайын.
Сөгүшпейин,
Кемле де.
Сөök-жиликке јетсе де.

Кудайдан ёскö.
Кöс köскö.

КАИАС. 14. 11. 1982 j.

Кемнинг чагы кыска?

Динозабыр дайтэн једеген кербетен
Желбекенче бойы, же меези ѡок бүткен.
Жиргилжин сагышту, куйругын сүүреткен,
Жемине ле болуп ўрбедеп јүретен.

Жебрендик чактарда јер ѿстүн бўркеген,
Жер-јингис, тенгисти ле кейди эзлекен.
Же чагы келерде, кырылып тўгенген,
Жедеген јеткерлер, же тўнгай — келескен.

Улустар улуунан эмди не коркыйтан?
Улу-јеек јутпанан куды ѡок качатан,
Удура ѡолыкпай, чычкандый коркыйтан
Удаган чактагы коногын унуткан.

...Билигер, улустар, олордын јайаанын,
Бистерден узада јажаган ук аайын:
Жер-јингис кабайга јеткерин чакпастан,
Жебеелў ракеттер, токпоктор јогынан!

**МОСКВА. «РОССИЯ».
АПРЕЛЬ. 1983 й.**

***

Темирге де тат југар.
Теректи де курт јыгар.
Чагал мёш тё кайаны
Чат болбостонг јардырар.

Јер ўстүнде
Јем болбос,
Јеектетпес, јидиртпес
Јенгиртпейтен је не бар?
Ак-јарыкта
аш болбос,
азык этпес, келишпес
артык кандый неме бар?

Јылым тышты куу јенгес
Јылга, чакка, кем билбес,
Јулугын тартып, јулдулап,
Јудар јаңду — улу лап!

ПЕРЕДЕЛКИНО, 1982 ж.

Алтай кижиғе айткан сөс

Ар-јёйжөң бар алкыда.
Ак малың бар аркада.
Албатың бар Алтайда.
Ар-ижиң бар алдыңда.
Анайдарда, бил, билин,
Алдың көрүп, шүү кийнин.
Анайда ла эркетен
Аланзыбай јўр, иштен.
Алтай книжи качан да
Ач болбогон, оны бил.
Кыракы бойы аштап та
Кырч болбогон, оны бил.
Айылчы түшсе, бар-јогың
Алдына салып күндүлеер.
Алтайдан тапкан азыгын
Айландыра тен ўлеер.
Капка толо јёйжөни,
Карамтыгып јёйбөй јўр.
Јөрмөлгөндү көмзөни
Јөргөмөштий јуубай јўр.
Тургун алтай юныга
Туузылбайтан балдар јуу.
Бу јўрүмде ордыңа
Бурулу артпас уулдар јуу.
Бакчалаган акчаның
Баазы — јокту тужыстан.
Мантаткан темир адыңның
Макасы — јойу базыштан.
Алтай эр, сөзим бил, јарат:
Амыр јурта, öңжүк јат.
Анайып ла эркетен
Актузынан јўр, иштен!

ГОРНО-АЛТАЙСК, 1983 й.

Табысқакту ўлгер

Аржан Адаровко

- Тату, тату, не тату?
- Тапту јакшы уйку.
- Ачу, ачу, не ачу?
- Аргазы јок ѳлўм.

- Јымшак, јымшак, не јымшақ?
- Энениң колы.
- Кату, кату, не кату?
- Эл-јаттың јери.

- Кўчтў, кўчтў, не кўчтў?
- Кўзеген ётпўк.
- Ойгу, ойгу, не ойгу?
- Ойгор, тынду јўрек.

- Чичке, чичке, не чичке?
- Кыйылатан кызыл тын.
- Элес, элес, не элес?
- Эржинелў бу јўрўм.

- Улу, улу, не улу?
- Сўрлў, кўўлў эр-салым.
- Мёнкў, мёнкў, не мёнкў?
- Сўмер кептў Эл-Алтай!

КАИАС, ЙАЙ, 1982 й.

БАЖАЛЫКТАР

П. Самык, «Телекейле јол барат...»	3
Судур	5
Уулан-јаштың јаңары	8
Теректүдеги түн	9
Јаскы јаңар	10
Јаш эрчим	11
Баштапкы чечек	12
Себи-Бажының јаңары	13
Таш кезер	15
Орчылан	18
Отторды санаткан јаңарым	19
Қыпчак кожон	20
Үреништинг јаңары	22
Албатыма алкыш јаңарым	24
Алтай тууларыма	26
Јаш майманың јаңары	30
Кök бöröñin јаңары	35
Теректүнин сынында тебилген јаңар	38
Иштеништинг јаңары	41
Кереес јаңар	42
Түн-кайракан јаңары	45
Күски чөрчөк јаңарлар	49
Койон борук	54
Алагаш кардың јаңары	56
Подгорный оромдо јадардагы јаңарым	59
Карган уйыбыс	62
Јиит кижиининг јаңары	64
Табылгы камчылу күлүүкке јаңарым	66
Төрөл ар-бүткен	68
Куулар	70
Јаныксаштың јаңары	71
Эр-Адучак	72
Түймедиштинг јаңары	73
Шунутының јаңары	74
«Бетховенди эжиктеген...»	76
«О, көрөдим сени, көбөрөмди...»	76
Тверской бульварда	77
Табыскак јаңарым	79
Улу күн	81
Јут күнде эски троллейбуста	82
«Курбуйя тонгон бойыстанг...»	86
Солjakаның јаңары	87
Энейиме јаңарым	88

Төрөлгө төрө јангар	90
Јаш туриа	92
Јайым Өзök	93
Јееремейге кереес јангар	95
Энебиске экинчи јангарым	98
«Аман бол, досым, аман бол...»	100
Телелерге айткан сös	102
Тургак öй түштагы ўлгер	105
Бистинг салым	106
Шейитханумнаң сыйга келген каламбыла јаза	
ТАРТКАН јангарым	107
«Жай ортоғы. Жаан изү ай...»	109
«Жылыйтып салгам — јок эдип...»	110
Арајан	111
Қырлактагы эки кыс	112
Эски Арбат чечеги	113
«Озо баштап — от. Онон — јап. Ойто јок...»	114
Кару эмчи	115
Татар кыска	117
«Бойынгды бойынг баспазан...»	119
«Бис ончобыс — карындаш...»	119
Адабыс учун сös	120
Мöйкүллик	122
Учар салым	124
Алып-Мамыш	125
Пуйка	127
Томырак	129
Имантар	130
Кемери	132
Жарат	133
Булут	134
«Бадышта санандым Чыгышты...»	135
Жана учуш	136
Ленин-Диаска кереес баллада-јангар	137
Бауржан Момыш-уулы	141
«Кöк бöрüни» чийгенимди санандым	143
Алтайлар	145
Карлагаш	146
Карапаның карамтыгы	147
Оп	148
Диалектика	149
Лирик поэт	149
«Бирүзи бирүзиненг артык...»	150
«Протез» деп сости кычырып...»	150
«Кенейте кыс-келиндер...»	150

Жолдохыма	151
«Айыл јок. Журтыйм бузук. Балдар узак...»	152
«Балдардыг болзо адазы...»	153
Жолчы даос	154
От ло суу	155
Үч конок	156
Эвенк юнго эркин сөс	159
Аттиланыг ёлуми	161
Теленитке	162
Қочкүндер салымы	164
Казактар	165
Жаржактар	167
«Адамныг армакчызын...»	168
«Эй, кайдайын, тууларга...»	169
✓ Кемнинг чагы кыска	170
«Темирге де тат југар...»	171
Алтай кижиғе айткан сөс	172
Табыскакту ўлгер	173

Бронтой Янгович Бедюров

СОКРОВЕННАЯ СТРАНА

Стихи

На алтайском языке

Художник Тадинов А. М. Отв. за выпуск Боделукова Н. Я. Худ. редактор Ортонурова В. И. Технический редактор Манышева Е. К. Корректор Патагашева Л. А.

Сдано в набор 2.12.88. Подписано в печать 23.01.89.
АН 07512 Формат 70×108 1/32. Бум. тип. № 2.
Усл. п. л. 7,7. Уч.-изд. л. 5,99. Тираж 1000. Заказ 4943. Цена 75 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 35.

